

Espera, Galicia, espera | Galicia, van reményed

A galego Rexurdimento költészete

Espera, Galicia, espera | Galicia, van reményed

A galego Rexurdimento költészete

Válogatás Rosalía de Castro, Eduardo Pondal
és Manuel Curros Enríquez verseiből

Budapest, 2026

A kötet a Xunta de Galicia támogatásával jelent meg

XUNTA
DE GALICIA

Fordította: Mohácsi Árpád

A fordítást az eredetivel egybevetette: Szijj Ildikó

A verseket válogatta és a kötetet szerkesztette: Urbán Bálint

A szövegek forrásai:

Rosalía de Castro: *Obra completa*, Fundación Rosalía de Castro, Padrón, 1996.

Eduardo Pondal: *Poesía galega completa* (Edición de Manuel Ferreiro), Sotelo Blanco, Santiago de Compostela, 1995.

Eduardo Pondal: *Os cantos eran da Patria* (120 poemas) (Edición de Manuel Ferreiro), Real Academia Galega, A Coruña, 2017.

Manuel Curros Enríquez: *Poesía galega completa* (Edición de Carlos Casares), Galaxia, Vigo, 1992.

ISBN 978-963-489-911-2

ISBN 978-963-489-912-9 (pdf)

ELTE | EÖTVÖS
KIADÓ

Az ELTE hivatalos könyvkiadója

ELTE | BTK

---

eltebook.hu

Felelős kiadó: az ELTE Eötvös Kiadó ügyvezető igazgatója

Projektvezető: Egresi Nóra

Tipográfia: Katona Csaba

Borítótervező: Balázs Andrea

Nyomdai kivitelező: Multiszolg Bt.

Tartalomjegyzék

Urbán Bálint: A Rexurdimento tervezete és költészete	7
Rosalía de Castro	45
<i>Has de cantar</i>	46
<i>Énekelj csak</i>	47
<i>Fun un domingo</i>	60
<i>Mentem vasárnap</i>	61
<i>Campanas de Bastabales</i>	66
<i>Bastabalesi harangok</i>	67
<i>Adiós, ríos; adiós, fontes</i>	76
<i>Ég veled folyó, ég veled</i>	77
<i>Airiños, airiños aires</i>	82
<i>Szél, szelecske, kicsi szellő</i>	83
<i>Pasa, río, pasa, río</i>	90
<i>Menj, folyó, tovább, menj csak</i>	91
<i>A gaita gallega</i>	94
<i>A galego duda</i>	95
<i>Cando a luniña aparece</i>	102
<i>Ha a sápadt hold felkel</i>	103
<i>Eu cantar, cantar, cantéi</i>	108
<i>Daloltam, ahogy bírtam</i>	109
<i>Vaguedás (fragmentos)</i>	112
<i>Hiábavalóságok (részletek)</i>	113
<i>¡Adiós! (fragmento)</i>	118
<i>Ég veled! (részlet)</i>	119
<i>A xusticia pola man</i>	120
<i>Saját kezünkben a sorsunk</i>	121
<i>Lúa decolorida</i>	122
<i>Sápadt hold</i>	123

<i>¡ADIANTE!</i>	126
<i>ELŐRE!</i>	127
Eduardo Pondal	129
<i>¡Que barba non cuidada!</i>	130
<i>Milyen torzonborz szakáll!</i>	131
<i>Cando no escarpado cabo</i>	134
<i>Mikor a szabdalt parti szirten</i>	135
<i>As almas escravas</i>	136
<i>Félénk szolgaleányok</i>	137
<i>Os pinos / Himno galego (fragmento)</i>	138
<i>A fenyők / Galego himnusz (részlet)</i>	139
<i>Se son castellanos</i>	142
<i>Ha ők, mondjuk, spanyolok</i>	143
Manuel Curros Enríquez	147
<i>Introducción</i>	148
<i>Bevezetés</i>	149
<i>Ós mozos</i>	156
<i>Talpra ifjak!</i>	157
<i>Cántiga</i>	158
<i>Dal</i>	159
<i>A Igrexa Fría</i>	162
<i>A hideg templom</i>	163
<i>Tempo deserto</i>	166
<i>Elhagyatott templom</i>	167
<i>Na chegada a Ourense da primeira locomotora</i>	168
<i>Az első mozdony Ourensebe érkeztek</i>	169

A Rexurdimento tervezete és költészete

Rexurdimento alatt azt a romantika ideológiájában és Galicia sajátos történelmi helyzetében gyökerező, összetett kulturális, irodalmi, politikai és nyelvpolitikai mozgalmat érti az ibériai eszmetörténet, mely a XIX. század közepétől több évtizeden keresztül keretezte Galicia önértésének és önkonstruálásának folyamatát, valamint meghatározta a régió nyelvpolitikai perspektíváját és irodalmi termelését. A romantikus érzékenységből és nacionalizmusból táplálkozó mozgalom XIX. században megfogalmazott alapvetései egészen a mai napig továbbélnek számos, a nemzettel és a nyelvvel kapcsolatos elgondolásban, hiszen a Rexurdimento nemcsak a nyelvhasználat, az autonóm galego kultúra és irodalom, valamint a politikai önrendelkezés kérdéseit tematizálta, de egyúttal kísérletet tett Galicia kulturális identitásának kidolgozására is, így nem csoda hogy egy olyan paradigmatis és mitizált jelentőségű áramlatként íródott bele Galicia kulturális emlékezetébe, melynek öröksége több mint másfél évszázadon átívelve még mindig meghatározó mind a galego kultúra sajátos helyzetét övező diskurzusban, mind pedig a politikai térben. Irodalom- és eszmetörténeti szempontból nézve az önmagát egyszerre kulturális és politikai mozgalomként definiáló Rexurdimento egyfelől az Ibériai-félsziget sajátos történelmi kontextusában kibontakozó (katalán és baszk) nemzeti ébredések mintázatába illeszkedett, és a nyelvi, illetve irodalmi autonómia kérdésében a katalán *Renaixença* mellett az okcitán *Félibrige* nyelv- és irodalom-revitalizációs projektjével is párhuzamba állítható, másfelől pedig azon európai és Európán kívüli, jellemzően periférikus romantikus törekvésekkel is kapcsolatba hozható, melyek a politikai és kulturális elnyomás partikuláris helyzetéből kiindulva, egy akkulturációs fenyegetést jelentő, domináló kultúra ellenében próbálták meg definiálni a nemzet identitását és hagyományait.¹

---

¹ Michael Löwy – Robert Sayre, *Romanticism Against the Tide of Modernity*, Duke University Press, Durham-London, 2001, 51-52.

Jelen tanulmány Galicia sajátos történelmi helyzetéből kiindulva a mozgalomhoz kötődő legjelentősebb alkotók szövegeinek segítségével mutatja be és értelmezi a Rexurdimento átfogó tervezetét és az annak kitüntetett részét képező nemzeti identitás diskurzusának kidolgozási folyamatát. Először tehát a Rexurdimento eszmeiségének kialakulását és formálódását vizsgálom meg, számba véve azokat a történelmi eseményeket, politikai mozgásokat és szövegeket, melyek hozzájárultak a mozgalom kiemelkedéséhez és ideológiájának definiálásához, majd ezt követően az irányzat három, konszenzuálisan legjelentősebbnek tartott alkotójának – Rosalía de Castro, Eduardo Pondal és Manuel Curros Enríquez – szövegeit értelmezve mutatom be a Rexurdimento költészetét.

A galíciai kultúrtörténetben a kifejezetten jelentésszerű *séculos escuros* ('sötét évszázadok') szókapcsolattal hivatkozzák azt a XV. század végétől a Rexurdimento kikristályosodásáig ívelő, több száz éves időszakot, melynek során a spanyol politikai dominanciának köszönhetően Galicia elvesztette korábbi autonómiáját, és az önálló nyelv mellett az önálló galego kultúra is masszívan háttérbe lett szorítva. Galicia a középkorban Ibéria egyik legjelentősebb és legprosperalóbb kulturális központjának számított és a galego nyelvű irodalom a félsziget első autonóm irodalmi hagyományaként emelkedett ki a XII. században. A galego-portugál nyelven íródott cantigák mindazonáltal az európai trubadúrlíra hagyományán belül is több okból kivételesnek számítanak. Egyfelől felmutatják, hogy a provanszál szerelmi költészetet megelőzően az Ibériai-félszigeten már létezett egy újlatin nyelven íródó, autonóm költészeti hagyomány, amivel átírják az irodalomtörténet uralkodó narratíváját az európai líra kialakulásáról, másfelől a galego-portugál költészet sajátos műfajaként kiemelkedő *barátdalok* (*cantiga de amigo*) a középkori Európa költészeti horizontján egyedülálló módon adtak teret a női szubjektivitás genderizált kifejezésének, harmadfelől pedig Galiciában példátlanul gazdag corpus alakult ki az udvari költészet ellendiskurzusát képező, obszcén verseknek.² Mindezek mellett azt is érdemes kiemelni, hogy a cantigák politikai és nyelvi határvonalakon átvélve dominálták egész Ibéria költészetét, hiszen a galego nyelv és a hozzá kötődő lírai műfajok (*cantigas de amigo*, *cantigas de amor*, *cantigas de escarnio e maldicir*, azaz a női szubjektivitás sajátos tapasztalatait megfogalmazó barátdalok, a gyakran provanszál mintákat követő szerelmes énekek valamint az

² BÁNKI Éva: „Nemzet vagy közösség? Galego identitás az ezredfordulón”, *Magyar Napló*, 2003/11., 36-37.

obszcén regiszterben mozgó csúfolódó és gúnydalok) a költő anyanyelvétől és területiális hovatartozásától függetlenül a költői kifejezés általános diskurzusaként kodifikálódtak a félszigeten.³

Galicia tehát évszázadokon át a Pireneusokon túli terület egyik legautentikusabb irodalmi hatásközpontjaként működött. Irodalomának virágzása elválaszthatatlan attól az összetett gazdasági, társadalmi és kulturális fellendüléstől, mely a X. században kezdődött. A kérdéses időszakban Santiago de Compostela komoly európai zarándokhellyé alakulásával Galicia egyszerre vált jelentős vallási és kulturális központtá, valamint egy gazdaságilag is prosperáló régióvá, mely a zarándokutaknak köszönhetően folyamatos párbeszédben állt Európa többi részével.⁴ A későközépkorból a reneszánszba való átlépés periódusában Galicia azonban egyre kevésbé számított az Ibériai-félsziget progresszív régiójának és egyre inkább marginalizálódott mind gazdasági, mind kulturális értelemben. A középkori virágzást követő hanyatlás több okra vezethető vissza. Egyfelől a dinasztikus kapcsolódásoknak köszönhetően a XIII. század közepétől III. Ferdinánd trónra kerülésével Galiciát, Leónt és Kasztíliát egybekötötte a közös uralkodó személye, és bár az észak-nyugati térség elviekben független maradt, mégis alapvetően a királyi udvarnak otthont adó Kasztíliából irányították.⁵ A XIV. században a pestisjárványoknak és az azt követő éhínségeknek köszönhetően a mezőgazdasági szektor termelőképessége lecsökkent, ami a feudális *foro* rendszer továbbéléséhez vezetett. A krízishelyzetet továbbélezte egyfelől a *guerra irmandiña* néven elhíresült belső társadalmi konfliktus, melyben a feudális nemesség hatalma és a termelési válság miatt egyre drasztikusabb kizsákmányolási módszerei ellen lépett fel közösen a kis- és középnemesi réteg, a városi polgárság, a vidéki parasztlakosság, valamint a klérus bizonyos csoportjai, másfelől pedig a tény, hogy Galicia Portugáliával és Kasztíliával ellentétben nem vett részt a tengeri expanzió vállalkozásában, így sem gazdaságilag, sem kereskedelmileg nem tudta tartani a lépést a dinamikusan fejlődő régiókkal.⁶ A válságfolyamat a modern Spanyolország megszületésével

³ LADÁNYI-TURÓCZY Csilla, „A középkor ibériai költészete” = *Szemelvények a Portugál Irodalom Történetéből*, szerk. Rákóczi István, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2017, 37.

⁴ Manuel MURGUÍA, *Galicia*, El Albir, Barcelona, 1981, 353.

⁵ James D'EMILIO, „The Paradox of Galicia: A Cultural Crossroads at the Edge of Europe”, = *Culture and Society in Medieval Galicia: A Cultural Crossroads at the Edge of Europe*, szerk. James D'EMILIO, Brill, Leiden, 2015, 22.

⁶ Ramón VILLARES PAZ, *A historia*, Galaxia, Vigo, 1995, 89-135.

csúcsosodott ki, Galicia ugyanis be lett olvasztva a Kasztília és Aragónia egyesítésével kiemelkedő új politikai, territoriális, nyelvi és kulturális egységbe, melynek következtében elvesztette autonómiáját, a nyelvhasználatot, és a saját kulturális formák terjedését pedig erőteljesen korlátozták. A korábban komoly szimbolikus értékkel rendelkező galego nyelv, mely a középkorban az Ibériai-félsziget nyelvi sokszínűségén átívelve a költői kifejezőmód nyelveként működött nemcsak kulturális jelentőségét és identitáshordozó szerepét veszítette el, de egyenesen ki lett szorítva a magas kultúrából. A ötét évszázadok alatt nem születtek galego nyelvű irodalmi szövegek, az irodalmi termelést a spanyol kizárólagossága határozta meg, a galego pedig a lemaradottság, a provincializmus és a műveletlenség konnotációit hordozó, archaikus „dialektussá” lett degradálva a Spanyol Királyságon belül,⁷ melynek használata a vidéki lakosságra korlátozódott. Galiciát a spanyol korona tehát „megalázó módon leigázta: nemességét spanyol földre csábította, a tartományt halászok és földművesek földjévé tette, nyelvét pedig századokra megvetett dialektusok sokaságában megfeneklett népnyelvvé szorította vissza.”⁸ Galicia a Spanyol Királyságba való beolvasztását követően így nemcsak politikailag és gazdaságilag került elnyomott, dependens és alávetett helyzetbe, de nyelvileg és kulturálisan is marginalizálódott, a központi hatalomhoz való viszonya pedig egyértelműen koloniális mintázatot követett: a spanyol nyelv és a spanyol kultúra vált dominánssá, a halászból és a mezőgazdaságból származó termékeket pedig jellemzően a királyság más tartományaiban dolgozták fel és értékesítették.⁹ José Colmeiro ezzel kapcsolatban arra hívja fel a figyelmet, hogy a XV. század végétől kezdve Galicia helyzetét leginkább a kettős periferikusság (*double periphery*) tapasztalata jellemzi, hiszen amellet, hogy Spanyolországon belül a hatalmi és gazdasági központoktól legtávolabb eső területnek számított, a koloniális politika érvényesítésének köszönhetően társadalmilag és kulturálisan is marginalizálódott,

⁷ A galego nyelv dialektusként való pozicionálása a spanyol nemzetközösségen belül nemcsak politikailag, de nyelvtörténetileg is problémás, mivel a középkorban egy nyelvet alkotott a portugállal, és ez a nagy presztízsű, komoly irodalmi hagyományt életre hívó és mozgató galego-portugál nyelv a spanyollal teljesen egyenrangúnak számított az Ibériai-félszigeten. A galego-portugál nyelv a portugál terület függetlenedése után kezdett két nyelvváltozatra szakadni, de sok tekintetben máig megőrizte hasonlóságát. Tehát a galego semmiképpen sem tekinthető a spanyol nyelv dialektusának. Erre a durva csúsztatásra, ahogy azt majd a későbbiekben látni fogjuk, a Rexurdimento szerzői hívták fel először a figyelmet.

⁸ PÁL Ferenc, „Híradás a galegókról”, *Hitel*, 2001/12, 75.

⁹ Helena MIGUÉLEZ-CARBALLEIRA (szerk.), *A Companion to Galician Culture*, Tamesis, Woodbridge, 2014, 2-3.

a geopolitikai peremhelyzetet így a nyelvi és kulturális periferizálódás tapasztalata egészítette ki.¹⁰ A Rexurdimento minden kétséget kizáróan a szubalternizáció ezen tapasztalatából született, és arra tett kísérletet, hogy kiemelve Galiciát a több évszázadon keresztül fennálló periferikus helyzetéből.

Ahhoz, hogy értelmezni tudjuk a Rexurdimento programját, tervezetét és célkitűzéseit, elengedhetetlennek tartom röviden bemutatni azt a sajátos társadalmi, politika, gazdasági és kultúrtörténeti helyzetet, ami a XIX. század első felében jellemezte Galiciát. A XIX. századi spanyol liberalizmus a várakozásokkal ellentétben nem javított Galicia több szempontból is problémás helyzetén. A szabadkereskedelmet, valamint a polgári ideológiában gyökerező kezdeményezés és kockázatvállalás eszmeiségét támogató liberális rendszer működési logikájának köszönhetően a régió gazdasági függése és társadalmi visszamaradottsága csak tovább súlyosbodott, mivel nem rendelkezett se erőteljes polgári réteggel, se komoly ipari aktivitással. A mezőgazdaságot a magántulajdon és a szabad gazdálkodás liberális elveinek ellentmondva továbbra is a feudális *foro* rendszer határozta meg, melynek középkori logikája szerint a földművesnek nem lehet tulajdona, földbirtokot nem lehet szabadon venni és eladni, csak a használati jog örökíthető át.¹¹ A földművesek így még mindig egyfajta későfeudális függőviszonyban álltak a földbirtokosokkal, mely nemcsak a gazdasági modernizálás folyamatát, de magát a társadalmi emancipációt is blokkolta, Galicia tehát csak korlátozottan tudott becsatlakozni a modernitás narratívájába. A liberális rendszer gazdasági reformtörekvéseinek köszönhetően az állam egyre több és egyre magasabb adót (*trabucos*) vetett ki a földművesekre, amelyeket a rurális lakosságnak a *foro* rendszer által megkövetelt bérleti jogokon felül kellett megfizetnie. Mindezek mellett az állam nem foglalkozott se az infrastrukturális fejlesztés, se a modernizálás, se az iparosítás kérdésével, így az olyan korábban ígéretes ágazatok, mint a textilipar, a bőrcserzés, a fémmegmunkálás és a bányászat nem tudtak modern ipari tevékenységekké szerveződni. Mindennek következtében a XIX. század első évtizedeiben ugrásszerű növekedésnek indult a kivándorlás, mely eleinte Spanyolország és Portugália más régióira korlátozódott, majd a későbbiekben egyre inkább a volt gyarmatrendszer különböző területeire (Kuba, Argentína, Brazília stb.) tevődött

¹⁰ José COLMEIRO, *Peripheral Visions/Global Sounds. From Galicia to the World*, Liverpool University Press, Liverpool, 2017, 1-2.

¹¹ VILLARES PAZ, 1995, 151.

át. Az emigrációhoz az említett gazdasági és társadalmi problémák mellett a kötelező katonai szolgálat is hozzájárult: a férfilakosság jelentős hányada döntött az elnyomó hatalom hadseregében szolgálás helyett a külföldre település mellett.¹²

A Rexurdimento tehát a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális alávetettség ezen összetett helyzetében kezdett el formálódni a nem túl számottevő galíciai polgárság tudatában. Diskurzusának kialakulásához mindazonáltal hozzájárult néhány fontos történelmi esemény. 1846-ban egy liberális felkelés Miguel Solís vezetésével megpróbálta visszaszerezni Galicia régóta elvesztett autonómiáját, de a spanyol korona gyorsan reagált és nemcsak leverte a lázadást, de Solíst számos társával egyetemben ki is végezte egy Carral nevű községben.¹³ A carrali megtorlás dátuma (1846. április 26.) egészen a mai napig szimbolikus jelentőséggel bír a galego kultúrában, és egyfelől az elnyomás elleni küzdelem jelölőjeként, másfelől pedig a Rexurdimento egyik lehetséges alapítóeseményeként kanonizálódott. A felkelés pár hétig tartó győzedelmes szakaszában felállított ideiglenes nemzeti tanács (*Xunta Superior Provisional de Galiza*) mindazonáltal gyorsan ki tudott adni egy *A forradalom* (*La Revolución*) névre keresztelt kiadványt, melynek oldalain egy fiatal író és újságíró, Antolín Faraldo az alábbi megállapításokat tette Galicia aktuális helyzetével és jövőjével kapcsolatban:

A nép ezzel a forradalommal visszaszerzi magának azt, amit erővel elragadtak tőle a törvények komédiásai: a kenyeret és a jogokat. Az egészen idáig megaláztott Galicia, mely a királyi udvar igazi gyarmatává lett degradálva, kiemelkedik szégyenteljes és lealacsonyított helyzetéből. (...) Hogy ez meg tudjon valósulni, napról napra azon kell munkálkodnunk, hogy növeljük az anyagi lehetőségeit, létrehozunk új szokásokat és kihasználjuk természeti gazdagságát a mezőgazdaságban és a kereskedelemben, és hogy felemeljük a kor színvonalára a viselkedésmódokat és a gondolkozást abban a társadalomban, melyet borzalmas

¹² Antonio EIRAS ROEL, „La emigración gallega a América. Panorama general” = *La emigración española a Ultramar, 1492-1914*, szerk. Antonio EIRAS ROEL, Tabapress, Madrid, 1991, 19-39.

¹³ Honorio FERREIRO DELGADO, „Contexto historico-politico de Galicia en la primera mitad del siglo XIX”, *Revista de Estudios Políticos*, 1977/212, 330.

állapotba taszított a tudatlanság. Ha sikerül felkelteni a nemzeti érzületet és minden tehetségünket és erőfeszítésünket egy közös cél felé irányítjuk, akkor Galicia egy olyan nagy hatású térséggé válik majd, amire hivatott (...).¹⁴

A Rexurdimento egyik nagy előfutárának tartott Faraldo programszerű szövegében már ott találunk több, a mozgalom eszmeisége szempontjából meghatározó állítást. Egyfelől a cikk rámutat arra, hogy Galicia és Spanyolország viszonya egyértelműen koloniális mintázatú, hiszen Galiciát a királyi udvar nemcsak a jogaitól fosztotta meg, de attól is, hogy saját maga rendelkezzen erőforrásaival és terményeivel. A szubalternizált (megalázott, megsemmisített, lealacsonyított és gyarmati sorba süllyesztett) Galiciát csak egy többfókuszú reformprogrammal lehet újra dicsőséges nemzetté tenni: a gazdasági reformokat új gondolkodási és kifejezési módok kialakításával és meghonosításával párhuzamosan érdemes csak érvényesíteni. Faraldo érvelésének végkicsengésében megjelenik Galicia totális deperiferizációjának gondolata, hiszen a nemzeti öntudatra ébredésnek köszönhetően a régió végre nemcsak kilépne elnyomott helyzetéből és becsatlakozna a modernitás struktúrájába, hanem egyenesen olyan nemzetként definiálná újra magát, mely „nagy hatású”, azaz kulturálisan és gazdaságilag képes hatni más nemzetekre. A faraldói deperiferizáció a koloniális szituáció átfordítását feltételezi, azaz egy olyan nemzetet vizionál, mely idáig egy más kultúra árnyékában élt és alapvetően imitálta annak szokásait, illetve kifejezési formáit, a jövőben azonban, miután szakított a koloniális függés és alávetettség narratívájával, autentikus kultúráteremtő központként emelkedik majd ki, mely ahelyett, hogy imitálná más nemzetek diskurzusait, kialakítja az idegen kultúrákra is hatással lévő, saját kultúráját. A felkelés győzelmes szakaszában született ezen utópikus és messianisztikus gondolatok rímelnek a szerzőnek egy pár évvel korábban, az *El Recreo Compostelano* ('Compostelai megújulás') oldalain publikált írására, melyben leszögezésre

¹⁴ „El pueblo conquistará en esta revolución lo que le han arrebatado los cómicos de los pronunciamientos: pan y derechos. Galicia arrastrando hasta aquí una existencia oprobiosa, convertida en una verdadera colonia de la corte, va a levantarse de su humillación y abatimiento. (...) Para conseguirlo se esforzará sin descanso en fomentar intereses materiales, crear costumbres públicas, abrir las fuentes naturales de su riqueza, la agricultura i el comercio, i poner en armonia con la época los hábitos i las ideas que dejó una sociedade decrepita fundada sobre la ignorancia. Despertando el poderoso sentimiento de provincialismo, i encaminando a un solo objeto todos los talentos i todos los esfuerzos, llegará a conquistar Galicia la influencia de que es merecedora (...).” Idézi Xosé VILAS NOGUEIRA, „Federales e rexionalistas galegos no XIX. Un exemplo de mistificación histórica”, *Grial: revista galega de cultura*, 1973/42, 433.

került, hogy „a nem egyházi, hanem keresztény szellemű, nem teokratikus, hanem nemzeti alapú galego egység létrejöttével újra mi uraljuk majd a tengert, és nevünk a büszkeség, lovagiasság, a nemzeti érzelem és a kultúra szimbóluma lesz.”¹⁵

Faraldo ezen gondolatai korántsem számítottak elszigeteltnek a kor galíciai sajtójában. Az 1840-es, majd az 1850-es évtizedben számtalan új sajtóorgánium került publikálásra, melyekben a városi értelmiség egyre erőteljesebben tematizálta a nemzeti öntudat kérdését, valamint a Spanyolországgal való viszony problematikuságát. Az olyan, gyakran nevükben is jelentéssel bíró periodikák, mint a *Revista de Galicia* ('Galíciai Hírmondó'), az *El Idólatra de Galicia* ('Galíciai Bálványozó'), az *El Emancipador Gallego* ('A galego felszabadító'), a *La Aurora de Galicia* ('Galícia hajnala'), az *El Sentinela de Galicia* ('Galícia őrszeme'), az *El Defensor de Galicia* ('Galícia védelmezője') és a már említett *El Recreo Compostelano* vagy éppen a női olvasóközönségnek szóló *El Iris del Bello Sexo – Periódico de Literatura y Costumbres* ('A szépnem írisze – irodalmi és közéleti folyóirat') a formálódó galego nacionalizmus autentikus fórumaiként működtek és oldalaikon olykor galego nyelvű írásokat is megjelentettek. A galego nyelvnek a magas kultúra diskurzusába való beemelése szimbolikus jelentőséggel bírt, hiszen ahogy arra korábban már utaltam, a sötét évszázadok alatt a galego ki lett szorítva az írásos kultúrából és egy olyan, negatív konnotációkat hordozó népnyelvként lett pozicionálva a modern Spanyolországon belül, mely alkalmatlan a szofisztikált kifejezőmódra. Mindazonáltal a nemzeti önnállóság ügyéért elkötelezett galíciai sajtó nyelve paradox módon még egészen a XIX. század végéig alapvetően a spanyol maradt. A Rexurdimento legnagyobb ideológusának és a galego kultúra pátriárkájának tartott történész, Manuel Murguía – aki szimptomatikus módon Galiciának szentelt életművét spanyolul írta meg – a Real Academia Galega 1906-os alapítóülésére írt esszéjében leírta azt a folyamatot, hogyan sajátította át az elnyomó hatalom nyelvét a galíciai társadalom felső rétege. Murguía érvelése szerint a XVIII. században kiemelkedő urbánus és polgári rétegek gyakran az adminisztratív szektorban dolgoztak vagy egyszerűen csak egzisztenciálisan függtek a spanyol vezetéstől, így önkéntelenül is átsajátították a nyelvet. Ennek a folyamatnak az eredményeképpen

¹⁵ „A grande unidade galega, non sacerdotal senón cristiá, non teocrática senón nacional, fará que recuperemos o cetro dos mares e que o noso nome sexa un título de orgullo, de cabalerosidade, de nacionalidade e de cultura” Antolín FARALDO, „Artigos de *El Recreo Compostelano*”, *Grial: revista galega de cultura*, 1973/40, 297.

a galego használata egyre inkább a rurális lakosságra korlátozódott, melynek következtében a nyelvhasználat kérdése társadalmilag megosztotta Galicia lakosságát. Ennek a bizarr nyelvi helyzetnek köszönhetően a galego egészen a Rexurdimento megjelenéséig nem a nemzeti önkifejezés eszközeként lett szembeállítva a domináló kultúra kívülről ráerőltetett nyelvével, hanem pusztán egy Galicián belüli társadalmi törést jelölt, kettéosztva a lakosságot egy művelt, progresszív és városias, spanyol nyelvű rétegre, valamint egy galegóul beszélő, iskolázatlan, retrógrád, vidéki rétegre.¹⁶ Ugyanennek a Rexurdimento után keletkezett és annak tanulságait levonó beszédnek a lényegi gondolata, hogy a mozgalomban részt vett értelmiségiek jóvoltából a galego nyelv végül nem tűnt el, nem oldódott fel visszavonhatatlanul a spanyolban, és újra a nemzeti büszkeség kifejezésének eszközeként lett afirmálva. A szöveg zárlatában Murguía a romantika herderi logikáját visszhangozva a nemzeti kultúrát és identitást hordozó nyelv, valamint az abban megnyilvánuló irodalom összefüggéséről kijelenti, hogy az a nép, mely nem a saját nyelvét beszéli, előbb vagy utóbb elveszti saját hagyományait.¹⁷

A sajtó mellett nagy szerepe volt a Rexurdimento gondolatiságának terjesztésében a szintén az 1840-es években megalapított olyan kulturális intézményeknek és önszervező társaságoknak, mint a *Liceo Artístico e Literario da Coruña* ('A Coruñai Művészeti és Irodalmi Líceum'), a *Deputación Arqueolóxica de Galiza* ('Galiciai Archeológiai Tanács'), az *Academia Literaria e Artística de Santiago* ('Santiagoói Irodalmi és Művészeti Akadémiai) vagy a szintén Santiago de Compostelában működő *Liceo de la Juventud* ('Ifjúsági Líceum'). Ez utóbbi jelentősége kiemelkedőnek számít, mivel itt tömörült a kor forradalmi gondolkodású ifjúsága. A *Liceo*-ban megfordult a Rexurdimento számos emblemikus figurája – Manuel Murguía, Aurelio Aguirre, Rosalía de Castro, Eduardo Pondal –, így az nemcsak a nemzeti eszme terjesztésének vált fontos fórumává, de egyúttal egy találkozási pontként is funkcionált, ahol fiatal költők, írók, történészek és nyelvészek össze tudták vetni nézeteiket és meg tudták vitatni Galicia jövőjének legrelevánsabb kérdéseit, valamint a galego nyelv újfent irodalmi nyelvvé alakításának tervezetét.

¹⁶ Manuel MURGUÍA, „Discurso del Señor Académico Presidente”, *Boletín de la Real Academia Galega*, 1906/1., 128

¹⁷ „(...) pueblo que olvida su lengua es un pueblo muerto. (...) Gentes que hablan la lengua que no les es propia es un pueblo que no se pertenece.” MURGUÍA, 1906, 126.

A Rexurdimentót közvetlenül megelőző időszak – melyre Murguía az előkészítők periódusaként (*época de los precursores*) hivatkozik – nagy irodalomtörténeti jelentőségű állomása Xóan Manuel Pintos *A Gaita gallega* ('A galego duda') című művének 1853-as megjelenése. Ahogy arra korábban már kitértem, az alapvetően spanyol nyelvű sajtóban az 1840-es évektől időnként már jelentek meg galego nyelven írt cikkek, galego nyelvű könyv azonban még nem került publikálásra. Bár Pintos szövegében a galego, a spanyol és a latin nyelvű részek váltakoznak, a könyv mégis mérföldkőnek számít, hiszen egy összetett irodalmi mű (többek között) galegoul veszi a védelmébe Galicia nyelvét és kultúráját, valamint a galego irodalmi használatának szükségességét. A szöveg hibriditása azonban nemcsak nyelvi szinten nyilvánul meg, hanem formai értelemben is érvényesül. Az *A Gaita Gallega* szerkezetében a romantika azon esztétikai ideológiája figyelhető meg, mely a klasszicismus által kultivált, évszázados hagyományokkal rendelkező műfajok ellenében sokkal inkább új, szabálytalan és nem normativizált műformákat részesített előnyben. Pintos egy olyan hibrid szöveget hozott létre, mely nehezen illeszthető bele a hagyományos irodalmi taxonómiákba, és amelyben leíró szólamok keverednek párbeszédes részekkel és értekező szekvenciákkal. Az *A Gaita Gallega* diszkurzív sokszínűségét ráadásul tovább fokozzák a vers- és dalbetétek, valamint az oldalakon átívelő szótárszerkezetű, többnyelvű felsorolások. A könyv kerettörténetét egy galego dudás és egy Galiciába érkező spanyol férfi, Pedro Lucas párbeszéde alkotja, melynek során a dudás elmagyarázza az idegennek a galego nyelv, zene és kultúra sajátos jelenségeit és jellegzetességeit. A dudás értelemszerűen galegoul beszél, míg Lucas spanyolul, és a szöveg végére a dudás nemcsak megismerteti a galego népzenevel, de egyenesen kísérodobosává is fogadja a spanyol férfit. A tanult, de elszegényedett Lucas egy jobb élet reményében érkezett Galiciába, mert úgy hallotta, hogy ott az idegeneknek jobb sora van, mint a helyieknek. A dudással való beszélgetése során nemcsak megismeri a galego kultúrát, de felismeri annak gazdagságát, nemességét és szépségét. A dudással töltött idő így egyfajta nevelődési folyamatként is olvasható, melynek során első lépésben megszabadul a galegókkal kapcsolatos előítéleteitől, majd olyannyira magáévá teszi a galego kultúrát, hogy elszegődik a dudás mellé kísérozénésznek. A cselekmény ezzel lebontja és a visszajára fordítja a Galiciára ráolvasott koloniális narratívát, hiszen a régió kultúrájával való érintkezésnek köszönhetően a spanyol férfi nemcsak felülvizsgálja a galegókkal kapcsolatos előítéleteket, de azzal, hogy megtanulja, hogyan lehet dobbal kísérni a jellegzetes népi

hangszer dallamait, egyenesen elfogad egy olyan transzkulturációs szituációt, mely felforgatja a felsőbbrendű és az alávetett kultúra közötti hierarchikus viszonyrendszert. Ebben a transzkulturációs folyamatban a zene elsajátítása mellett a dudással való beszélgetések, valamint a saját tudása és alapos megfigyelőképessége is segíti. Mindazonáltal a dudás arra is felhívja már az elején Lucés figyelmét, hogy a galego tanulása közben semmiképpen se feledkezzen el saját nyelvéről, mely ugyanolyan identitáskonstruáló jelentőséggel bír számára, mint a galego a dudásnak. A nyelvet és a kultúrát az *A Gaita Gallega* tanulsága szerint a népzenei keresztül lehet a leggyorsabban és a leghathatósabban elsajátítani, hiszen a romantika logikája alapján a népzene és a hozzá szorosan kapcsolódó népköltészet hordozza a kultúra évszázadok alatt elfelejtett, eredeti lényegét. Galicia esetében ebbe a herderi elgondolásba beleíródik az a már említett történeti tény, hogy a galego évszázadokon át kizárólag a népi kultúra keretei között volt használatos. A galego nyelvvel és kultúrával való ismerkedés során Lucés felfigyel arra a Murguía által is hivatkozott anomáliára, melynek értelmében a művelt galíciai lakosság nemcsak nem ismeri és nem tanulmányozza saját nyelvét, de egyenesen le is nézi azt.

Itt hallottam Galiciában deákocskáktól, hogy a nyelvük nyers és rút, nem illik a kifinomult emberhez, faragatlan vidéki bunkóknak való. Ezért nem léteznek tudományos könyvek erről a dialektusról, és ezért van az, hogy akibe szorult némi értelem, abban fel se merül, hogy galegoul írjon.¹⁸

A tanult Lucés azonban egy nyitott ibériai értelmiségi perspektívájával közelít a galego nyelvhez és a saját megfigyelései, valamint a dudás kommentárjai alapján rendszerezi a galego és a spanyol közötti fonetikai különbségeket, majd a latinnal összehasonlítva arra a következtetésre jut, hogy a galego közelebb áll az ókori nyelvhez, ami ellehetetleníti a galíciai nyelvnek azon koloniális logikájú felfogását, mely azt a spanyol alantas és vidéki dialektusaként tételezi. Pintos szövegét olvasva a befogadó Lucés-szel párhuzamosan ismeri meg a galego kultúrát, a spanyol férfi

¹⁸ „Aquí mismo, aquí en Galicia / A doctorillos de pelos / Les oí que su idioma / Es toscosco lenguaje, y feo / Impropio de gente fina / Reservado á los paletos. / Que por lo mismo no hay libros / Que espliquen ese dialecto, / Ni quiere escribir en él / Ninguno que tenga seso.” Xoán Manuel PINTOS, *A gaita gallega tocada polo gaiteiro, ou sea Carta de Cristus para ir deprendendo a ler, escribir e falar ben a lengua gallega e aínda máis*, La Voz de Galicia, La Coruña, 1981, 35.

példaértékű tanulási folyamata pedig mintha egyfajta felhívás lenne mind a saját nyelvtől és kultúrájától elidegenedett galegóknak, mind az előítéletekkel közelítő spanyolok számára.

A Rexurdimento előtörténetében Pintos könyvének publikálásához hasonló jelentőségű eseményként van számon tartva a conxói vacsora, mely 1856 márciusában, a carrali mészárlás tizedik évfordulóján került megszervezésre. Egy Santiago de Compostela melletti kis településen, a *Liceo de la Juventud* köréhez tartozó fiatal költők indítványozására egy közös vacsorán vett részt a progresszív értelmiség, a diákok, a volt forradalmárok, valamint a környéki földművesek, kézművesek és mesteremberek. A különböző társadalmi csoportokba tartozókat alapvetően a nemzeti érzület és az elnyomás elleni küzdelem eszmeisége kötötte össze. A vacsorán az uralkodó társadalmi viszonyok felfüggesztését sugallva a fiatal városi értelmiségiek szolgálták fel az ételt az alsóbb társadalmi osztályokból származó résztvevőknek, ami egyfelől arra hívta fel a figyelmet, hogy a nemzeti kérdés szempontjából a társadalmi osztály irreleváns, hiszen a kulturális és a politikai autonómia megteremtése egy olyan közös ügy, melyben társadalmi hovatartozástól függetlenül minden galíciai érdekelt, másfelől pedig a vacsorával a nemzeti önállóságért küzdő elitréteg egyértelműen jelezte a munkások és a parasztok irányába, hogy a harcban az ő támogatásukra is számít, és Galicia felemelését csak az egész társadalom közös erőfeszítésével lehet megvalósítani. Xosé Manuel Núñez értelmezésében a conxói vacsora felmutatja a galego nacionalizmus egészen a mai napig érvényes, inherens baloldaliságát, mely ahogy azt majd a későbbiekben látni fogjuk, a Rexurdimento mozgalmához kötődő alkotók szövegeiben is gyakran artikulálódik.¹⁹ A conxói vacsora szervezői között ott találjuk a fiatal Luís Rodríguez Seoanét, Aurelio Aguirrét és Eduardo Pondalt. Mindhárman részt vettek az ételek és italok felszolgálásában, a fogások között pedig saját verseikből olvastak fel spanyolul. Pondal forradalmi hévvel átíratott versét pár héttel az eseményt követően egy vigói folyóirat le is közölte. A társadalmi emancipációt és az uralkodó viszonyok átrendezését sürgető versben szétszálazhatatlanul egymásba olvad a feudális állapotokból kitörni vágyó nép és a politikai elnyomás alól szabadulni akaró Galicia képzete.

¹⁹ Xosé-Manoel NÚÑEZ, „Regionális önfelismerés és radikális etnonacionalizmus között. A galego nacionalizmus alakulása 1960 és 2000 között a nyugat-európai felfogások tükrében”, *Hitel*, 2001/12, 93-94.

Mind urak vagytok a földön;
Hasad már a hajnalunk, felragyog
és megégeti a zsarnokok homlokát,
a gyávákat elvakítja és megijeszti a fenséges igazság ragyogása.²⁰

A zsarnokokat elvakító fenséges igazság egyszerre olvasható a társadalmi emancipáció és Galicia nemzeti emancipációjának utópiájaként. A conxói vacsora mindazonáltal nemcsak az egyenlőtlen társadalmi viszonyok és a nemzeti kérdés erősen performatív tematizálása miatt kanonizálódott a Rexurdimentohoz vezető út egyik nagy jelentőségű eseményeként. A *Liceo de la Juventud*hoz hasonlóan a vacsorán is részt vettek a nemzeti ébredés irodalmának legmeghatározóbb figurái és Pondalék mellett nagy valószínűséggel ott volt Rosalía de Castro is, így a találkozó tekinthető akár a Rexurdimento generációjának első közös fellépéseként is.

Bár nem vettek részt benne a Rexurdimento legmeghatározóbb figurái, a conxói vacsorához hasonló generációs tapasztalatként íródott bele a galego kultúra modernkori történelmébe az 1861-ben megrendezésre került költészeti verseny, a *Xogos Florais*. A nyilvános irodalmi esemény gyökerei egészen az ókori Rómaig vezethetőek vissza, ahol a Kr. e. II. századtól évente megrendezésre került egy költészeti verseny, melynek keretében Flora istennőnek írt himnuszokat olvastak fel a résztvevők. A középkori Katalóniában a vallási kontextusról immáron leválasztva a trubadúrköltészet keretei között élesztették újra a hagyományt.²¹ Több száz évvel később, a romantika esztétikai ideológiáját és nacionalista diskurzusát követve először a katalán nemzeti kontextusban tettek kísérletet a középkori gyakorlat felelevenítésére. Minden kétséget kizáróan az 1859-ben sikeresen megrendezésre került barcelonai *Jocs Florals* szolgáltatta a mintát és az inspirációt a galíciai értelmiségnek, a *Xogos Florais* megrendezése mögött pedig a galego nyelvű irodalmi hagyomány felvirágoztatásának elképzelése állt. A versenyre elsősorban olyan galego nyelvű költeményekkel lehetett pályázni, melyek egyértelműen tematizálták Galicia és a galego kultúra sajátos jellegét. A katalóniai eseménysorozathoz hasonlóan, mely a katalán *Renaixença* egyik fő fórumává vált, az 1861-től rendszeresen megrendezésre kerülő galíciai *Xogos Florais* is hatékonyan járult hozzá

²⁰ Eduardo PONDAL, „Brindis. Pronunciado en el célebre banquete que tuvo lugar en Santiago entre estudiantes y artesanos”, *La Oliva. Periódico de política, literatura é intereses materiales*, 1856/16, 4.

²¹ José-Domingo VALES VÍA, „Juegos Floraes de Galicia”, *Anuario Brigantino*, 2009/32, 434.

a Rexurdimento irodalmi programjának érvényesítéséhez, nevezetesen a galego nyelvű irodalom hagyományának kialakításához és legitimálásához. A középkori cantigák hagyományát a kor galíciai értelmisége még nem ismerte behatóan, mivel az azokat tartalmazó daloskönyveket (*cancioneiro*) pont a Rexurdimento mozgalmanak térnyerésével párhuzamosan kezdték el szisztematikusan kutatni és megjelentetni a kor filológusai, a középkorhoz való kapcsolódás ennek ellenére mégis komoly legitimációs erővel bírt, számításba véve, hogy a középkori Galicia az Ibériai-félsziget egyik legsokoldalúbb és leggazdagabb kulturális központjaként működött. Mindennek tükrében nem meglepő, hogy az első, A Coruñában megrendezett *Xogos Florais* fődíját Francisco Añón *A Galiza* ('Galicia') című verse nyerte el. A Galicia természeti szépségét és kivételességét számba vevő, romantikus dicsérő költemény egy prosopopeia alakzattal indul: a költői szubjektum megszólítja a nemzetet, a megszólítás azonban rögtön felszólításként lesz újraartikulálva:

Aj! Ébredj imádott Galicia,
Álmodból, melyben szenderegysz;
Gazdag jövőd hasadó hajnala
Lassan felsejlik az égen.
Fiaid már énekelve hívnak,
Kitárják karjukat...
Gondterheltek! Csak egy csókra vágnak
Az Anyjuk ajkáról.”²²

Añón versének nyitányában a felszólítás határozza meg azt a nemzettest szendergésével és ébredésével kapcsolatos metaforát, mely kedvelt toposza volt a kor publicisztikájának és többek között Faraldo, valamint Murguía írásaiban is gyakran felbukkant. Añón verse az imperatív formát összekapcsolja az éneklés kérdésével, Galicia felébresztésének, feltámasztásának folyamatában tehát kulcsszerep jut az éneknek, ami értelmezhető az irodalom metaforájaként. Mindennek tükrében

²² „Ay! Esperta adorada Galicia, / D'ese sono en que estás debruzada; / D'o teu rico porvir a alborada / Po-lo Ceo engergándose vay. / Ja cantando os teus fillos te chaman / E c'os brazos en cruz espreguizan... / Malpocados! o que eles cobizan / É un bico d'os labios d'a Nay.” Francisco AÑÓN: *Poestas Gallegas e Castellanas*, Andrés Martínez, La Coruña, 1889, 31.

a nemzet ébredésének alapfeltétele nemcsak a galego nyelv széles körben történő használata, de egyúttal a galego irodalom megteremtése és a politikai autonómia visszaállítása alapvetően a nemzet éneklő faitól, azaz a költőktől függ.

Korántsem véletlen tehát, hogy a nemzet nyelvi, irodalmi, kulturális és politikai önállóságáért küzdő romantikus mozgalom jelölésére a *Rexurdimento* kifejezést használja a galego eszmetörténet. A *Rexurdimento* szó alapját a galego *xurdir* ige képezi, melynek elsődleges jelentése a ‘felbukkan, megmutatkozik, felszínre kerül, megjelenik’. A *re-* prefixum a történés megismétlődését, újra bekövetkezését jelöli, így a *xurdir* alapigéből képzett *rexurdir* formát magyarra az ‘újra felbukkan’, ‘újra megmutatkozik’, ‘ismét megjelenik’ kifejezésekkel lehetne lefordítani, az irodalom- és kultúrtörténeti kontextusban azonban célravezetőbb a *rexurdir*-ből megalkotott *Rexurdimento*-ra a számos kultúrtörténeti konnotációt hordozó ‘újjászületés’ vagy ‘feltámadás’ használata. Bár galíciai kontextusban legtöbbször a *Rexurdimento* kifejezéssel hivatkoznak a kérdéses mozgalomra és periódusra, a *renacemento*, a *renacencia* (‘újjászületés’) és a *rexeneración* (‘újjaéledés’) szavak is használatosak. Az, hogy mégis a *Rexurdimento* elnevezés lett a legszélesebb körben kanonizálva, több szempontból is motivált. Egyfelől a kifejezés leginkább az olasz Risorgimento-ra emlékeztet. Az Olasz Egység létrehozásáért felelős politikai mozgalom nevének átszajátítása egy tudatos döntés eredménye volt, hiszen a spanyol elnyomás ellen küzdő galego értelmiség egy, az Ibérián túli világban keresett mintát a nemzet politikai, gazdasági és kulturális felvirágoztatásának projektjéhez.²³ Az olasz nemzetállam kialakulásának összetett folyamata egyfajta példaként lebegett a *Rexurdimento* gondolkodói szeme előtt. Murguía a galego nemzeti mozgalom formálódásának szentelt szövegében fel is eleveníti, hogy a galíciai értelmiség végigkövette az Olaszország egyesítésért folyó harcot, és kitörő örömmel üdvözölte Garibaldi csapatainak győzelmét, melyben saját törekvéseinek visszaigazolását látta, hiszen ha a domináns politikai egységek érdekei ellenében, hosszadalmas küzdelem után sikerült létrehozni az olasz nemzetállamot, akkor a galegók hasonló irányú törekvései is sikerrel járhatnak.²⁴ Mindazonáltal a Risorgimento és a *Rexurdimento* logikájában a sok hasonlóság ellenére kirajzolódik egy markáns különbség is, hiszen míg az olasz egység megszervezéséért felelős

²³ Anxo Angueira VITURRO, „Renaissance, Risorgimento, Renaixença, Rexurdimento”, *A Triabe de ouro: publicación galega de pensamento crítico*, 2018/1, 21-22.

²⁴ Manuel MURGUÍA, *Los Precursores*, Imprenta de La Voz de Galicia, La Coruña, 1886, 79.

mozgalom elsősorban politikai projektként határozta meg önmagát, a Rexurdimento diskurzusában, ahogy azt már láthattuk, a politikai célkitűzések mellett ugyanolyan jelentőséggel bírtak a kulturális, nyelvpolitikai és irodalmi törekvések. Mindezek mellett míg a *renacemento*, és a *rexeneración* kifejezéseknek megvan a maga megfelelője a spanyol nyelvben (*renacimiento*, *regeneración*), mely nem sokban különbözik a galegóban használatos szavaktól, a *rexurdimento* sajátosan galiciai kifejezés. A szóban megjelenő *x*, melyet a galego fonetikája szerint *s*-nek kell ejteni, ráadásul a galego egyik olyan jellegzetessége, mely mind fonetikailag, mind grafikailag elkülöníti a spanyoltól, és amely egyértelműen jelöli a galego nyelv különbségét és önállóságát.

Az *El Porvir* ('A jövő') című hetilapban még az 1840-es évtized közepén került publikálásra egy rövid jegyzet, melynek szerzője nagy valószínűséggel a Rexurdimento előkészítésének egyik legmeghatározóbb irodalmi és politikai figurája, a korábban már említett Antolín Faraldo volt. A romantika hagyományellenességének toposzait működtető írás a kodifikált irodalmi formáktól és diskurzusoktól való elszakadás szükségességét hirdeti és a totális alkotói szabadság mellett foglal állást. A szöveg zárata mindazonáltal kitér a galiciai irodalom helyzetére, és összeköti a galego irodalom megújulásának kérdését a poétikai újítás modern ideáljával. „A galego irodalom sosem fogja tudni elérni a valódi és megalapozott eredetiséget, ha nem szabadul meg az iskoláktól, nem zúzza porrá a mesterek jogaát, és nem kiáltja ki az író függetlenségét.”²⁵ A galego irodalom és a galego író itt felvázolt függetlenségét végül egy költőnő hozta el egy 1863-ban publikált kötetével. Rosalía de Castro *Cantares gallegos* ('Galego dalok') című könyve María Pilar García Negro értelmezésében az önmagát újraalkotó, független galego irodalom első nagy teljesítménye és monumentuma.²⁶ A *Cantares gallegos*-nak egyértelműen diskurzusalapító jelentősége van a galego irodalomtörténetben, hiszen Castro kötete az első teljes mértékben galego nyelven publikált irodalmi mű, mely nemcsak a Rexurdimento

²⁵ „La literatura gallega jamás puede alcanzar verdadera y legítima originalidad si no se emancipa de las escuelas i hace pedazos el cetro de los maestros, proclamando la independencia del escritor.” Idézi Anxo TARRÍO VARELA, „A Literatura Galega Anterior ao Rexurdimento” = *Papés d'Emprenta Condenada. Lingua Galega e Comunicación nos Inicios da Idade Contemporánea*, szerk. Ramón MARIÑO PAZ, Consello da Cultura Galega – Instituto da Lingua Galega, Santiago de Compostela, 2012, 187.

²⁶ María Pilar GARCÍA NEGRO, „A emerxencia da literatura galega na primeira metade do século XIX” = *Historia da literatura galega – Vol. I.*, szerk. Alberte ANSEDE ESTRABIZ – Cesáreo SÁNCHEZ IGLESIAS, A Nosa Terra, Vigo, 1996, 272.

és az emancipált galíciai irodalom kezdőpontját jelöli ki, de egyúttal fő irányait is meghatározza. A könyvet ezen alapító jellege miatt egyfajta mitikus státusz övezi a galego kultúrában, ami többek között abban is megmutatkozik, hogy a *Día das Letras Galegas* ('A Galego Irodalom Napja') a kötet századik évfordulója óta (1963) minden évben május 17-én, azaz a kötet első megjelenésének napján kerül megrendezésre. A kötet mellett – mely nagy valószínűséggel minden idők legtöbbet elemzett galego nyelvű irodalmi műve – természetesen a szerző figurája is mitizálódott. A városok tele vannak Castro nevét viselő utcákkal, terekkel, parkokkal, szobrokkal, oktatási intézményekkel, de alakja nemcsak a magas és a hivatalos kultúra szféráiban reprezentálódik, ott van a tömegkultúra legkülönbözőbb megnyilvánulásaiban: grafitteken, street art alkotásokon, matricákon, totebageken, pólókon és tetoválásokon. Mitizálódásához életművének jelentősége mellett, a romantikus képzeletvilág toposzait mozgó, kalandos életútja (falusi környezetben töltött gyermekkor, serdülőkori betegeskedések, gyakori költözések, egy halva született kislány és egy mindössze másfél évesen elhalálozott fiúgyermek, depresszió, hosszasan elhúzódó, rejtélyes betegség, korai halál), valamint férje és hagyatékának gondozója, Manuel Murguía is hozzájárult. A galego identitás elméletének kidolgozásáért felelős történész még a házasságuk előtt felismerte a fiatal költőnő irodalmi tehetségét és az akkor még bőven alakulóban lévő életműben rejlő lehetőségeket. Egy 1857-es *El nuevo Ossian, poeta de Galicia* ('Az új Osszián, Galicia költője') címmel megjelentetett írásában Mcpherson művére utalva bejelentette egy olyan költő eljövételét, aki szintetizálja magában a galegók zsenialitását és kreativitását, és nemcsak Galicia irodalmát teszi majd naggyá, de egyúttal a nemzetet is átvezeti egy új, dicsőséges korszakba.²⁷ Murguía nem sokkal a kérdéses írás után olvasta Castro első, még spanyol nyelven írt verseskötetét, ami olyan nagy hatással volt rá, hogy a könyvről megjelentetett kritikájában Rosalía de Castrót azonosította az új galego Ossziánként, aki verseivel majd átformálja a nemzetet.

²⁷ Idézi Helena MIGUÉLEZ-CARBALLEIRA, „An Introduction to Galician Culture” = *A Companion to Galician Culture*, szerk. Helena MIGUÉLEZ-CARBALLEIRA, Tamesis, Woodbridge, 2014, 3-4.

És mi van, ha egy nő, egy nő, aki a fájdalmas munka után, talán a fizikai és a morális erőfeszítések nyomására kezébe veszi a lantot és verselni kezd szívből jövőn, ösztönösen, őszintén, és képekben gazdag, egyszerű és jól kidolgozott verseiben, melyek akár a legjobb költőink becsületére is válhatnának (...), arra hivatott, hogy több legyen, mint egy nő, és hogy dicsőséges nevét hagyja örökölni a hazára?²⁸

Teszi fel a kérdést Murguía, majd magához a költőnőhöz fordulva kijelenti, hogy kiemelkedő helyet fog majd elfoglalni Galicia irodalmában. Több mint másfél évszázad távlatából már kijelenthető, hogy Murguía prófécijája beteljesedett, hiszen, ahogy arra korábban már utaltam, minden kétséget kizáróan Rosalía de Castro a legismertebb és a legelismertebb galíciai költő, mind nemzeti, mind ibériai, mind világirodalmi kontextusban. Életműve nemcsak az ibériai, hanem az európai romantika diskurzusában is kiemelkedőnek számít, és hozzájárul a romantika költészetéről kialakított hagyományos narratívák felülírásához.²⁹

Castro személyének köszönhetően Galiciában egy női szerzőhöz kötődik a nemzeti irodalom diskurzusának megalapítása, ami egyedülálló jelenségnek számít az európai irodalmak rendszerében. Az európai nemzetekhez és nyelvekhez kötődő lokális irodalmi mezők és irodalomtörténeti narratívák jellemzően férfiközpontúak, és általában egy, a nemzeti kánon szempontjából meghatározó és a nemzet lényegét életművében szintetizáló férfiszerző személyében azonosítják a kérdéses irodalmi hagyományok megalapozóját. A spanyol irodalom esetében Cervantes, a portugál irodalom esetében Camões, az olasz irodalomban Dante és Petrarca, az angol irodalomban pedig Shakespeare és Milton számítanak a nemzeti irodalmak pátriárkáinak. Castro személye és életműve azonban átírja ezt a férfiközpontú hagyományszerveződést, hiszen a galego irodalom alapítását rendhagyó módon egy női szerzőhöz köti, aki verseiben, regényeiben, esszéiben és személyes írásaiban

²⁸ „Y si es una mujer, una mujer que después de penosos trabajos, tal vez abrumada bajo el peso del cansancio físico y moral, toma su lira, la lira del corazón, espontánea, franca, rica de imágenes, y esto en versos no solo fáciles y galanos, sino muchas veces en versos que no desdeñaría el mejor de nuestros poetas, (...) ha nacido para ser algo más que una mujer, tal vez para legar un nombre honroso a su patria?” Ricardo CARBALLO CALERO, *Estudios rosalianos: Aspectos da vida e da obra de Rosalía de Castro*, Galaxia, Vigo, 1979, 25.

²⁹ Ignacio INFANTE, „Locating Rosalía de Castro within European Romanticism: Sympathetic Reading, »Immediate Knowledge«, and the Vernacular Poetics of John Clare”, *The Comparatist*, 2015/39, 229.

folymatosan reflektált a nőiség kérdésére és tematizálta a nőiség és az irodalmi megszólalásmód viszonyát. Egy pár évvel a *Cantares gallegos* előtt írt publicisztikájában Castro példának okáért a Faraldoék szövegében korábban már megidézett, a romantika ideológiájából származó esztétikai szabadság kérdését a női szerzőként való alkotás és érvényesülés nehézségeivel köti össze. Az akár manifesztumként is olvasható szöveg *Lieders* címmel lett publikálva. A címben a német *Lied* ('dal') szó többes számú formája jelenik meg (*Lieder*), melyhez tautológikus módon hozzá lett illesztve a galegóban és a spanyolban a többes szám jelölésére szolgáló -s betű. Az akár Heine-referenciaként is olvasható cím egyfelől felmutatja Castro tájékozottságát az európai romantika irodalmában, másfelől pedig Pintos *Gaita gallegájához* hasonlóan felhívja a figyelmet a népdalok fokozott jelentőségére a nemzeti hagyományokban. Mindazonáltal a cím érdekes feszültségben áll magával a szöveggel, hiszen a német kifejezés által felkeltett olvasói elvárással ellentétben nem népdalokat, vagy népköltészeti kompozíciókat találunk alatta, hanem egy több oldalas esszészerű eszmefuttatást az alkotói szabadság és a női irodalom kérdéseiről. Az írás ugyanabból a mélyen romantikus elgondolásból indul ki, ami Faraldóék esszéjében is kulcsmotívumként tételeződött, nevezetesen a kodifikált irodalmi műfajok és beszédmódok meghaladásának szükségességéből. Míg az *El Porvir* oldalain megjelentetett írás állításai többes szám első személyű igealakokkal vannak megfogalmazva, ami egyfelől vonatkoztatható az új, immáron romantikus szemléletű írógeneráció közös fellépésére, másfelől pedig olvasható a galíciai nemzetközösség formálódására vonatkozó referenciaként, addig Castro írása jóval személyesebb, és az első részében egyes szám első személyben beszél, majd a második szakaszban egy megszólító alakzat keretei között a nőkhöz szól. A szerző rögtön a cikk elején leszögezi, hogy nem akarja a jövőben követni a művészeti normákat, hiszen szabadon szárnyaló képzeletét és csapongó gondolatait képtelenség előre definiált és kodifikált irodalmi formákban kifejezni. Az alkotói és a személyes szabadság ezen kérdését különböző hasonlatok sorozatával artikulálja tovább:

Én viszont szabad vagyok, szabad mint a madár, mint a szellő; mint a sivatagban bolyongó arabok és a kalózok a tengeren. Szabad a szívem, szabad a lelkem és szabad a képzeletem, ami feltör az égbe, majd leszáll a földre dőlyfösen, mint Lucifer és édesen, mint a remény.³⁰

A romantika költészetének olyan jól ismert szabadságtoposzai mellett, mint a madár vagy a szellő, az alkotóerejének korlátlanságát érvényesíteni kívánó költői én különböző marginális szubjektivitásokkal azonosul, melyek egyfelől kívül állnak a kulturális renden, másfelől pedig egyfajta fenyegető másikként veszélyeztetik annak fennállását és normatív működését. Az ibériai hagyományban az arab ugyanolyan fenyegetést jelent a civilizációra, mint az annak törvényeit abszolút módon figyelmen kívül hagyó kalóz, valamint Lucifer, a bukott angyal, aki fellázadt az isteni autoritás ellen és a démonok vezetőjévé vált. Bár a szöveg nem illeszti be a marginalizált szubjektivitások sorozatába, mégis egyértelműnek tűnik a kapcsolódás az írás második felében előtérbe kerülő női szubjektummal. A nő, melynek szabadságát folyamatosan korlátozza a fallogocentrikus rend, ugyanolyan felforgatóerővel rendelkezik, mint az arab, a kalóz és a sátán, elnyomását pedig ezeknek a szubverzív energiáknak a fékentartása legitimálja.

Minden sötétség és betegség, ami az ártatlan ifjúság első felragyogása után összegyűlik a szemedben, minden ami iszappal mocskolja be a bimbózó gyerekkorban rádadtott fehér ruhát, minden, ami kioltja lelked illatos lényegét és elhomályosítja gondolkodásodban az erő képeit, minden nekik köszönhető, minden..., és ők ennek ellenére lenéznek téged.³¹

³⁰ „Yo, sin embargo, soy libre, libre como los pájaros, como las brisas; como los árabes en el desierto y el pirata en el mar. Libre es mi corazón, libre mi alma, y libre mi pensamiento, que se alza hasta el cielo y descende hasta la tierra soberbio como Luzbel y dulce como una esperanza.” Rosalía de CASTRO, *Obra completa*, Fundación Rosalía de Castro – Padrón, A Coruña, 1996, 491.

³¹ „Todo lo que viene a formarse de sombrío y macilento en tu mirada después del primer destello de tu juventud inocente, todo lo que viene a manchar de cieno los blancos ropajes con que te vistieron las primeras alboradas de tu infancia, y a extinguir tus olorosas esencias y borrar las imágenes de la virtud en tu pensamiento, todo te lo transmiten ellos, todo..., y sin embargo, te desprecian.” Uo., 492.

Castro a feminizmus diskurzusát mozgatva mutat tehát rá a férfiuralom számára kifejezetten szubverzív, éppen ezért korlátozásra szoruló női szabadságban rejlő lehetőségekre és a férfiaktól származó represszió logikájára. Azzal, hogy az esszé egymás mellé helyezi az írói szabadság és a nők elnyomásának kérdését, nemcsak a galego feminista gondolkodás egyik alapítószövegévé válik, de egyúttal kijelöli a pár évvel később publikálásra került, nagyhatású kötet, a *Cantares gallegos* két meghatározó motívumát is.

A nőiség kérdése már a kötet előszavában is előkerül. Castro a galego nyelvet, valamint a galiciai tájat a nőiség olyan hagyományos attribútumaival köti össze, mint a szépség, a gyengédség, a termékenység, az érzékenység és a lágyság, a Galicia ellenpontját képező Spanyolországot és a spanyol nyelvet pedig alapvetően egyfajta maszkulin lényeg hordozóiként írja le. Rögtön az előszó elején kijelenti, hogy célja nem más, mint eleget tenni annak a nehéz és összetett kihívásnak, melyre előtte még nem vállalkozott költő, nevezetesen, hogy megénekelje Galicia szépségeit abban a „lágý, andalító, gyengéd és érzékeny dialektusban, melyet barbárrá akarnak minősíteni, azok, akik nem ismerik el, hogy édességével és harmóniájával kiemelkedik a nyelvek közül.”³² A metareflexív tudatossággal megírt előszóban Castro kijelenti, hogy nemcsak azért van szükség a régió természeti és kulturális gazdagságának leírására, mert ezidáig még senki sem tette ezt meg galego nyelven egy nagyobb lélegzetű mű keretében, hanem többek között azért is, hogy a Spanyolországban cirkuláló Galiciával kapcsolatos előítéletek és negatív képzettársítások felül legyenek írva, és hogy az önmagát felsőbbrendűnek pozicionáló hatalmi rend felismerje a régió inherens értékeit. A kötet tehát arra vállalkozik, hogy

Azok, akik megfelelő okok és ismeretek nélkül lenéznek minket, ismerjék fel, hogy a földünk méltó a dicséretre, és hogy a nyelvünk nem az az elfajzott és korcs dialektus, melyet a legkifinomultabb tartományokban csak fölényeskedve megmosolyognak, ami valljuk be (legyen az bármilyen fájó), csak az arcpirító tudatlanságot mutatja fel és azzal szembesít, milyen igazságtalanul viszonyul egy tartomány egy másik tartományhoz, mely bár szegényebb, mégiscsak a testvére. A legszomorúbb ebben a kérdésben az, hogy

³² „(...) naquel dialecto soave e mimoso que queren facer bárbaro os que non saben que aventaxa ás demais linguas en dosura e armonía.” Uo., 569.

milyen hamis képet festenek a kívülállók Galicia fiairól és magáról Galiciáról, melyet általában Spanyolország legszánalmasabb és legrútabb részének tartanak, pedig a legszebb és a leginkább dicséretre méltó.³³

A Galiciához rendelt szubalternizáló képzettársítások leépítésében az előszó központi szerepet tulajdonít a tájnak. A jellegzetes galíciai tájban a nemzet lényege fejeződik ki, melyet az önmaguktól elidegenedett galegóknak és az elnyomó pozíciójában lévő spanyoloknak ugyanúgy fel kell ismernie. A galíciai és a különböző spanyol területek összehasonlítása során Castro felidézi, hogy számtalanszor átutazott már Spanyolországon, így láthatta, milyen markánsan elkülönül a zöld és kék színekben pompázó, friss, üde és termékeny Galicia, egyrészt a sivatagos, száraz és kemény Kasztíliától és La Manchától, másrészt pedig a nagy becsben tartott mediterrán parti vidéktől, melynek olajfaültetvényei bár termékenyek, de geometrikus szabályszerűségükkel csak unalmat sugároznak. Galicia szépsége egyedülálló a belső területek sivatagos monotonitásával, valamint a partvidéki táj tervezettségével és kiszámítható unalmával összevetve, hiszen a táj a félsziget észak-keleti régiójában változatos és izgalmas, a természet pedig vad és kontrollálatlanul burjánzó. A tájak ezen összevetése egyfelől olvasható a romantika esztétikai ideáljának perspektívájából, mely a klasszicizmus kodifikált és normatív szépségével a természetes szépség eszméjét szegezte szembe, másfelől pedig, ahogy arra korábban már utaltam, megjelenít egy genderalapú nemzetkarakterológiai felfogást is, melynek értelmében Spanyolország maszkulin, míg Galicia sokkal inkább feminin jegyeket hordoz magában. Galicia a férfihatalom által elnyomott, melankolikus, szentimentális, irracionális, mélységesen lírai, érzelmes és spirituális nemzet. Ezen női tulajdonságai, melyek már régóta ott cirkuláltak a spanyolok által kialakított előítéletekben és a gyengeség, a passzivitás, valamint a gyámszalanság fogalmai mentén a régió strukturális elnyomásának legitimálásában is szerepet játszottak, Castrónál új jelentéseket vesznek fel, és Galicia egyediségét,

³³ „(...) ós que sin razón nin coñecemento algúñ nos desprezan, que a nosa terra é dina de alabanzas, e que a nosa lingua non é aquela que bastardean e champurran torpemente nas máis ilustradísimas provincias cunha risa de mofa que, a desir verdade (por máis que ésta sea dura), demostra a ñorancia máis crasa i a máis imperdoable inxusticia que pode facer unha provincia a outra provincia hirmán por probe que ésta sea. Mais he aquí que o máis triste nesta cuestión é a falsedade con que fóra de aquí pintan así ós fillos de Galicia como a Galicia mesma, a quen xeneralmente xuzgan o máis despreziable e feio de España, cando acaso sea o máis hermoso e dino de alabanza.” Uo., 570.

különlegességét, inherens kreativitását, szunnyadó kulturális és irodalmi potenciálját, költészeti hagyományainak gazdagságát, gondolkodásmódjának egyediségét, szívósságát és ellenállóképességét hangsúlyozzák. Mindennek fényében egyértelműnek tűnik, hogy egy női hang fejezheti ki leginkább a galego identitás lényegét, és hogy Galicia sajátosan feminin kultúrája egy női költőn keresztül nyilvánulhat meg a legadekvátabb módon. Murguía a Rexurdimento ideológiai megalapozását adó, monumentális *Historia de Galicia* című munkájában egyértelműen ki is jelenti, hogy a galego kultúra legkreatívabb oldalát a nők képviselik, és a nők tudják legautentikusabban megénekelni a nemzet lényegét. „A galego nő mindig is bölcs volt és energikus, mint azok a kelta nők, akikhez hajdanán a férfiak tanácsokért fordultak. Manapság az irodalmunkban pedig az a helyzet állt elő, hogy a nők emelik a fel leginkább nemzetünk irodalmának nevét.”³⁴ A történész a *Cantares gallegos* előszavához hasonlóan szembeállítja egymással a spanyol és a galego kultúrát, nyelvet és irodalmat. A két népre ráolvasott nemzetkarakterológiai és genderideológiai dichotómia alapján a galego irodalom feminin módon idealista, szentimentális, spontán és költői, a spanyol viszont barokkosan túlretorizált, formalista, mesterséges és üres. Mindezt tekintetbe véve Murguía elgondolása szerint a születőben lévő galego irodalomnak szükségszerűen el kell szakadnia a spanyol irodalmi hagyományoktól, és sokkal inkább az északi népek (németek, angolok) irodalmából, valamint a népi formákból kell táplálkoznia, melyekben az évszázados kulturális elnyomás ellenére érintetlenül konzerválódott a galego hagyomány lényege.³⁵ A történész ezen javaslatait minden kétséget kizáróan a *Cantares gallegos* teljesítette be első ízben Galicia irodalmában.

A kötet címe több szempontból is jelentéssel, egyfelől jelzi a nemzeti kultúra és a nemzeti nyelv irányába való egyértelmű elkötelezettséget, hiszen galego dalokról van szó, azaz olyan kompozíciókról, melyek a régió sajátos hagyományaiban gyökereznek és Galicia nyelvén íródtak. Másfelől pedig a címbe megjelenő archituális referencia a heinei romantika elgondolásaival, valamint Pintos *Gaita*

³⁴ „Ella ha sido siempre tan prudente y enérgica, como aquellas á quienes los celtas pedían consejo. Hoy mismo, en el campo de nuestra literatura se dá el espectáculo de que son ellas las que mas alto levantan nuestro nombre literario.” Manuel MURGUÍA, *Historia de Galicia. Tomo I*, Imprenta de Soto Freyre, Lugo, 1865, 251.

³⁵ Uo., 214-215, 228-232, 241-242, 248-260.

gallegájának perspektívájával analóg módon a népdalokban és a népköltészetben lokalizálja az autentikus nemzeti irodalom lényegét. Az előszóban Castro ezzel kapcsolatban ki is jelenti, hogy

(...) nem tanultam más iskolában csak a szegény parasztjainktól, és csak azok a dalok, azok a kedves szavak, azok a felejtethetlen nyelvi fordulatok vezettek, melyek édesen visszhangoztak a fülemben már a bölcsőtől kezdve, és melyek legsajátabb örökségemként halmozódtak fel szívemben; vettem a bátorságot, hogy megírom ezeket a dalokat, hogy megmutassam, néhány költői szokásunkban még ott van egyfajta ősi és primitív frissesség, és hogy a mi édes és dallamos dialektusunk ugyanolyan alkalmas mindenfajta versírásra, mint a másik nyelv.³⁶

Bár ezekkel a mondatokkal Castro azt sugallja, hogy pusztán a népi kultúra hatása alatt írta meg a verseket, a kötet olvasása nyilvánvalóvá teszi, hogy az előszó itt egy, a Rexurdimento ideológiájába illeszkedő fikciót próbál meg kialakítani a könyv körül. Castro komoly irodalmi műveltséggel rendelkezett és ugyanolyan járatos volt Ibéria irodalmi hagyományában, mint a nemzetközi romantika szövegei között. Költészetére az olyan ibériai szerzők mellett, mint Augusto Fernán, Ruíz Aguilera, Luís de Camões, Fernán Caballero vagy Antonio de Trueba, Heine, Byron, Poe és Lermontov szövegei is hatással voltak.³⁷ Trueba neve ráadásul szerepel is az előszóban: Castro a kötet keletkezésében fontos szerepet játszó hatásként azonosítja a baszk származású szerző költészetét, amivel tulajdonképpen alá is ássa a versek kizárólagosan naiv, népi ihletettségének fikcióját. Trueba 1851-ben jelentette meg *El Libro de los Cantares* ('Dalok könyve') című kötetét, mely már címével is jelzi Heine romantikus költészeti felfogásához való hatástörténeti kapcsolódását. A kötettel sikeresen megújította a spanyol romantika medievalizáló

³⁶ „(...) non habendo deprendido en máis escola que a dos nosos probes aldeáns, guiada solo por aqueles cantares, aquelas palabras cariñosas e aqueles xiros nunca olvidados que tan docemente resoaron nos meus oídos desde a cuna e que foran recollidos polo meu corazón como harenxia propia, atrevínme a escribir estos cantares, esforzándome en dar a conocer como algunhas das nosas poéticas costumes inda conservan certa frescura patriarcal e primitiva, e como o noso dialecto doce e sonoro é tan apropiado como o primeiro para toda clase de versificación.” CASTRO, 1996, 569.

³⁷ Andrés POCINA – Aurora LÓPEZ, „Introducción” = Rosalía de CASTRO: *Poesía Galega Completa I. – Cantares Gallegos*, Sotelo Blanco Edicións, Barcelona, 1993, xiv-xv.

és túlságosan szubjektív költészetét. Az *El Libro de los Cantares*ben Trueba tulajdonképpen különböző ibériai népdalokból indult ki, és felhasználva azok ritmusát és nyelvezetét, a dalok alapszituációira épülő, dramatikus cselekménysorokat alakított ki.³⁸ Castro kötete részben Trueba könyvének poétikai projektjét követi, hiszen számos vers szövegszerűen is megidézi hagyományos galego népdalokat. Több kompozíció esetében („Énekelj csak”; „Szél, szelecske, kicsi szellő”; „Bastabalesi harangok”; „Mentem vasárnap”) a vers első vagy utolsó versszaka konkrétan egy népdal szövegéből kerül áttemelésre, melyet a szöveg tipográfiailag is jelöl. Ezek a versek Trueba kompozícióihoz hasonlóan a megidézett népdalokban felvillantott, gyakran kifejezetten elliptikus helyzeteket bontják ki és gondolják tovább. Más versek esetében azonban nyelvi fordulatok vagy a versforma idézi meg a népdalok világát.

A nemzeti identitás arkhéját közvetítő népdal mindazonáltal nemcsak a közvetlen referenciákon, a továbbköltéseken és a versformákon keresztül vonul végig a kötetben. Az éneklés explicit motívuma ugyanis egyfajta metapoétikai keretbe foglalja a *Cantares gallegos*. A kötet az „Énekelj csak” (*Has de cantar*) című verssel kezdődik és a „Daloltam, ahogy bírtam” (*Eu cantar, cantar, cantéi*) címet viselő kompozícióval zárul. Az eredeti szövegben az „Énekelj csak” felszólítása egy a jövőre vonatkozó igei formát használ (*has de*), a záróvers viszont múltidőbe teszi ugyanazt az igét (*cantéi*). A nyitóvers egy sajátos diszkurzív szituációból indul ki, a négy szakaszra osztódó kompozíció első részében egy be nem azonosított női hang felszólít egy parasztlányt arra, hogy énekeljen. A vers fennmaradó három egységében a lány beszél és eleget téve az első versszakokban elhangzó biztatásoknak és felszólításoknak megéneklei Galicia szépségeit, valamint kulturális örökségének gazdagságát. Az előszó megállapításaival analóg módon ebben a versben is kiemelt szerep jut a tájnak, leírásra kerül változatossága, termékenysége, frissessége, romantikus és rusztikus vadsága, de emellett a parasztlány számbaveszi a galíciai folklór olyan jellegzetességeit is, mint a különböző zenék, ünnepek, táncok és a népviselet. A versben megkonstruált Galicia az abszolút szépség megtestesülése, amivel a szöveg a visszájára fordítja az előszóban is említett kolonális toposzokat

³⁸ María Isabel de CASTRO GARCÍA, „El auge del cantar popular, 1850-1950. Colecciones anónimas e imitaciones cultas”, *Anuario de Estudios Filológicos*, 1988/11, 113.

a régió esztétikai és kulturális alsóbbrendűségéről. Galicia szépsége a versben megnyilvánuló parasztlány szerint, aki paraszti származásának ellentmondva saját bevallása szerint már sokfelé járt a világban, globális szinten egyedülálló:

Nem láttam soha szebbet,
nincsen párod, én szépem,
bár már sokfelé jártam,
én így kaptalak készen.

Nem láttam soha szebbet
földkereken igazán,
nálad én Galiciám,
szép Galicia-hazám!

Virágzó Galicia,
szépségednek nincs párja,
viráglepel borítja,
borítja habok árja,

Kathleen March olvasatában a nyitóvers több szempontból is paradigmaticus a kötet egészére nézve. Egyfelől a versben eleinte megnyilvánuló, beazonosítatlan költői én miután egy több versszakon átívelő aposztrofé alakzatban felszólította az éneklésre a lányt, át is adja neki a vers szubjektumának pozícióját, így a második szakasztól kezdve már maga a lány beszél. Galicia szépségeit és a galego kultúra egyediségét tehát Murguía elgondolásaival analóg módon egy a népi világból származó parasztlány tudja csak autentikus módon megénekelni. Galicia leírása tulajdonképpen Galicia megkonstruálása a versben, ebből a szempontból jelentéses, hogy a lány énekel, ami a népi kultúrában alapvetően közösségi kifejezési formának számít, ahogy az is jelentéses, hogy a versben a lány folyamatosan benne áll a természeti és az emberi közösségben, Galiciát tehát csak kollektív munkával lehet megképezni.³⁹ A vers zárószekvenciájában, miután számba vette a régió

³⁹ Kathleen MARCH, „A obra de Rosalía de Castro: Cantares Gallegos” = *Historia da Literatura Galega. Vol. II.*, szerk. Alberto ANSEDE ESTRAYIV – Cesáreo SÁNCHEZ IGLESIAS, Asociación Socio-Pedagógica, Vigo, 1996, 337-338.

erényeit, a lány bejelenti, hogy a továbbiakban is folytatja az éneklést. Az utolsó versszakokban tett jövő idejű kijelentések egy metapoétikai horizontot nyitnak meg és értelmezhetőek a kötet további részére vonatkoztatva.

Kezdem is a dalt, lányok,
nézzétek, kezdem,
ezer örömmel,
lassú ütemre,
ide-oda csapkodó
hullámok hangján.

Adná meg a jó Isten,
hogy e kis talmi dalok,
segítsenek abban, hogy
elmúljanak a bajok;

adjon vigaszt az ének,
csaljon mosolyt arcodra,
a kimondás a vágyat
igazra is hangolja.

A *Cantares gallegos* „kis talmi dalai” ennek fényében hozzájárulnak a Rexurdimento tervezetének megvalósításához, hiszen a kötetben megnyilvánuló énekek nemcsak vigaszt nyújtanak Galicia egész társadalma számára, de hozzá is járulnak ahhoz, hogy „elmúljanak a bajok”. Castro tehát tisztában van a galego nyelvű nemzeti irodalom központi szerepével a nemzeti identitás érvényesítésének és a kulturális autonómia kivívásának folyamatában. A „Daloltam, ahogy bírtam” című záróvers mellett, hogy megerősíti az „Énekelj csak” végén megnyíló metapoétikai horizontot, visszatekintve teszi reflexió tárgyává a nemes téma (Galicia megkreálása) és a versekben megnyilvánuló szubjektivitás viszonyát. A vers elején éneklésre buzdító hang, valamint a parasztlány hangja itt mintha egybeolvadna, és nem lehet egyértelműen eldönteni, ki vet számot saját költői teljesítményével, a beazonosíthatatlan beszélő vagy a parasztlány. Bár a kötet a verssel lezárul, visszaíródik a szövegbe a nyitóvers éneklésre való felszólítása, mely ezúttal értelmezhető az

olvasó irányába szóló metaleptikus gesztusként, hiszen ahogy azt már az „Énekeli csak” is sugallta, Galiciát csak az egész galego társadalom segítségével lehet megmenteni. A költői énnak ez a kötet elején bekövetkező szakadása vagy megduplázódása mindazonáltal végigvonul a könyvön, hiszen az egyes versekben gyakran különböző szubjektumok nyilvánulnak meg. Míg a „Bastabalesi harangok” és a „Ha a sápadt hold felkel” című versekben egy magányos nő beszél, akit elhagyott a szerelme, addig az „Ég veled folyó, ég veled” című kompozícióban egy a rossz életkörülmények miatt tengerentúli emigrációba kényszerülő fiatal férfi búcsúzik szülőföldjétől, a „Castellanos de Castilla” (‘Kasztíliaiak Kasztíliából’) szubjektuma pedig egy anyafigura, akinek a fiát a Galicia és Spanyolország között fennálló kolonialis mintázatú viszonyoknak köszönhetően Kasztíliába vittek kényszers munkára. Utóbbi két vers reflexió tárgyává teszi az utolsó versben csak „bajokként” azonosított társadalmi problémák egyik legjellegzetesebb jelenségét, az emigrációt. Catherine Davies ezzel kapcsolatban arra hívja fel a figyelmet, hogy a *Cantares gallegos* tudatosan ötvözi egymással a galego népköltészet hagyományos világát és motívumait, a liberális és progresszív városi értelmiség emancipációorientált politikai projektjével.⁴⁰ A versek tehát a népköltészeti hagyomány forma- és motívumkincsét mozgatva teszik reflexió tárgyává a politikai elnyomást, az egyenlőtlenséget és az olyan különböző társadalmi problémákat, mint az emigráció, a kényszersmunka, a nők helyzete vagy éppen az igazságszolgáltatási rendszer visszásságai.

Castro második galego nyelvű verseskötete, az 1880-ban kiadott *Follas Novas* (‘Új levelek/lapok’) egyfelől részben folytatja a *Cantares gallegos* népi ihletésű költészetét, másfelől pedig meg is haladja azt azzal, hogy sok vers a személyes-vallo-másos regiszterben mozog, és a kor filozófiai hagyományához kapcsolódva egzisztenciális kérdések körül forog. Castro második galego nyelvű kötetével kilép a népi kultúra keretrendszeréből, és egyértelművé teszi, hogy az első könyvével útjára indított modern galego költészet keretei között is lehetséges univerzális, metafizikai gondolatokat feldolgozni. A *Follas Novas*-szal Castro becsatornázza a világirodalomba Galicia irodalmát, és felmutatja, hogy a galego nyelvű költészet nemcsak a galíciai hagyomány partikularitásának kifejezésére hivatott, hanem képes túllépni a lokális horizonton és egyetemes emberi tapasztalatokat artikulálni. Az

⁴⁰ Catherine DAVIES, „A importancia de Cantares Gallegos. Libro de tradición e innovación”, *Grial: revista galega de cultura*, 1983/82, 443.

olyan versekben mint például a „Sápadt hold” a szubjektum radikális magánya kerül megfogalmazásra és a vesszorok gyakran a schopenhaueri filozófia azon tételét visszhangozzák, melynek értelmében a létezés alapvetően szenvedés. Az említett vers mintha kiforgatná a *Cantares gallegos* Galicia természeti szépségét és kulturális örökségének gazdagságát dicsőítő verseit. A világban magányosan bolyongó szubjektum kívül kerül a csodálatos és virágzó természetén, érzékeli annak szépségét, de az nem érinti meg, továbbra is idegennek érzi magát. A *Cantares gallegos* olyan meghatározó témái, mint a haza, a galego nyelv, az elnyomás ellen való küzdelem, a nemzetközösség felemelése elvesztették relevanciájukat a versben megnyilvánuló szubjektum számára. Castro tudatában volt annak, hogy a kötet sok szempontból nagyon különbözik nagysikerű, első galego nyelven megjelentetett könyvének világától, és nem illeszkedik az általa támasztott elváráshorizontba. Erre a „Hiábavalóságok” című többszakaszos kompozícióban reflektált is:

Aki galambokról és virágokról énekel,
Azt női léleknek szokás gondolni.
Ha én másról dalolok, Palomai Szűz,
Akkor én mi vagyok?

Más irányból közelít Galicia kulturális identitásának kérdéséhez a Rexurdimento költészetének második legnagyobb figurája, Eduardo Pondal. Már láthattuk, hogyan tette Castro reflexió tárgyává Galicia politikai elnyomását, valamint ennek kapcsán a spanyolok és a galegók közötti markáns különbségeket, Pondal „Ha ők, mondjuk, spanyolok” című verse is szembeállítja a két népet, a galegók radikális alteritását, valamint faji, kulturális és nyelvi felsőbbrendűségét azonban más szempontok alapján artikulálja.

Ha ők, mondjuk, spanyolok
más meg legyen csak ibér,
arabok büszke vére,
sőt lehet mór, és erre
az eredetére még
büszke is bírhat lenni,
akkor tessék csak bátran...

az ördög vigye mindet...
mi északiak vagyunk,
mi szvévek vére vagyunk,
mi kelták népe vagyunk,
mi a galegók vagyunk.

(...)

Hitvány, cudar spanyolok,
ti csak ne tukmáljátok
a nemes galegókra
drágalátos nyelveket,
se szokás, se kiejtés
nem kell egy se tőletek.

(...)

Kóbor cigányok vagytok,
bárdolatlan ibérek,
csavargó sátorosok,
aljas pokolfajzatok;

(...)

mi szvévek vére vagyunk,
mi frankok népe vagyunk,
latinok és görögök:
mi kelták népe vagyunk,
mi a galegók vagyunk.

A vers antropológiai, genealógiai és nyelvi aspektusok alapján különíti el a galegokat a spanyoloktól, és pozicionálja őket egy felsőbbrendű kulturális és genetikai örökség hordozóiként. A szöveg az északi népek és kultúrák, valamint a déli népek és kultúrák azon még a reneszánsz korára visszavezethető dichotómiáját

mozgatja, melyet Jacob Burckhardt művészettörténeti tanulmányai, valamint a gótika romantikus kultusza terjesztett el a XIX. századi Európában. Pondalnál ez a hagyományos észak-dél opozíció azonban beleíródik a galego identitás definiálási kísérletébe. Míg a versben a galegók elsősorban az olyan északi népektől származtatják magukat, mint a kelták, a frankok és a szvévek, valamint az ókor és a középkor kulturálisan legmeghatározóbb és legnagyobb örökséget hátrahagyó birodalmaitól, addig a kasztíliaiak az európai kultúra integritására törő arabokkal és az arabokhoz hasonlóan a nyugati kulturális hagyományon kívülről érkező, civilizálatlan cigánysággal állnak szoros antropológiai kapcsolatban, másrésztől pedig esetükben az ördöggel, azaz az abszolút módon tételezett rossz megtestesülésével is kirajzolódik egy egyértelmű metonimikus érintkezés. Bár Pondal érvelése kissé ellentmondásos, hiszen a kelták, a frankok és a szvévek mellett olyan különböző népcsoportokat is megemlít (pl. a kaukázusi alánok, a mediterrán görögök és rómaiak) a galegók genealógiájában, melyek korántsem köthetők a kulturális és antropológiai elkülönöződés egyik alappilléreként tételezett északisághoz, a dekadens, ördögi dél és a nemes, progresszív észak (azaz a Mediterráneum és az atlanti régió) szembeállítás a vers és a galego nemzettudat fő öndefiníciós narratívájaként tételeződött a romantika korában.

Míg Rosalía de Castro elsősorban a népi kultúra felől igyekezett artikulálni a galegók másságát, addig Pondal költészete a XIX. századi galego identitásképzés másik nagy toposzát, a kelta származás narratíváját mozgatja. A Rexurdimento mozgalma a galego nemzeti identitás kidolgozásának folyamatában minden áron igyekezett leválasztani Galiciát az elnyomó kultúrától és különböző történeti, antropológiai, nyelvészeti és fajelméleti narratívákkal legitimálni a galego nemzet másságát. A kelta származás diskurzusát Murguía már több ízben említett többkötetes munkája, az *Historia de Galicia* dolgozta ki és terjesztette el széles körben. A történész többek között a XIX. századi fajelmélet (Gobineau, Gumpliwicz) azon tételéből indult ki, melynek értelmében az északi népek civilizációsan fejlettebbek, mint a déliek, és a galegokat a kelták egyenes ágú leszármazottaiként pozicionálta. A galego identitás genealógikus visszavezetése a kelta és az atlanti kultúrkörbe a XIX. századi nacionalizmus azon öndefiníciós kísérletei közé illeszkedik, melyeket Eric Hobsbawm az *invented tradition* fogalmával jellemez. A brit történész szerint a XIX. század során számos nemzet törekedett arra, hogy sajátos, fiktív hagyományok megteremtésével erősítse a társadalmi kohéziót és legitimálja

a nemzetközösség létezését.⁴¹ A kelta származás mítosza minden kétséget kizáróan egy ilyen, hobsbawmi értelemben tételeződő feltalált hagyomány, melynek elterjesztésében Murguía mellett számos galego értelmiségi is részt vett, irodalmi formába öntését pedig Pondal kezdte meg.⁴²

Az *Historia de Galicia* első kötetét Murguía Galicia kelta gyökerei feltárásának szentelte. Elgondolása alapján a galegók a Kr. e. VI. században az Ibériai-félsziget északi és nyugati részében letelepedett kelták egyenes ágú leszármazottai és kulturális örökségüknek hordozói, ami nemcsak egyértelműen elkülöníti őket a spanyoloktól, de egyenesen egy nemesebb, civilizatorikusan és genetikailag felsőbbrendű néppé is avatja őket, mely nem a mediterrán kultúrkörbe tartozik, hanem az atlanti mátrixba. Murguía értelmezésében a kelta eredet nemcsak a galegók antropológiai másságában, de mentalitásában, gondolkozásában, történeteiben, legendáiban, népművészetében és a helynevekben is továbbél.⁴³ Az *Historia de Galicia*ban kifejtett nézetek lépten-nyomon visszaköszönnek Pondal költészetében. Ahogy az a „Milyen torzonborz szakáll”, a „Mikor szabdalt parti szirten” és a „Félénk szolgaleányok” című versekben is kirajzolódik, a pontecesói származású költő Galicia autentikus bárdjaként pozicionálta magát és, ahogy azt az utolsó említett vers zárlatában olvashatjuk, egész életművével azon munkálkodott, hogyan teheti újra nagygyá Galiciát és hogy vezetheti a nemzetet egy múltjához méltó, dicsőséges jövőbe.

A bárdok hősi lelke
Izgága és vakmerő,
A bátor szabadságról
Szó álmot a lantverő,
Mindig csakis egy dolgon töpreng,
A haza hogy felemelhető.

⁴¹ Eric HOBBSBAWM – Terence RANGER, *The Invention of Tradition*, Cambridge University Press, Cambridge, 1983, 7-8.

⁴² A Murguía vezetésével és Pondal részvételével, A Coruñában létrehozott, a galego kultúra revitalizálását zászlójára tűző nacionalista csoportosulás szimbolikus módon a *Cova Céltica*, azaz 'a kelta barlang' nevet viselte. Az 1890-es években életre hívott kör heti rendszerességgel tartott találkozóit a történész és a költő mellett a kor nemzeti érzelmű értelmiségének jelentős része látogatta és a *Cova Céltica* örökségéből nőtt ki mind a *Real Academia Galega*, mind a nagy jelentőségű *A Nosa Terra* című folyóirat.

⁴³ MURGUÍA, 1865, 416-533.

Ahogy arra Juan Miguel Zarandona rámutat, Pondal keltizmusa és bárd-kultusza három fő forrásból táplálkozott. Egyfelől nagyban támaszkodott Murguía tudományos spekulációira és kutatásaira a galegók kelta származásáról, másfelől Mcpherson *Osszián*jában találta meg legjelentősebb hatástörténeti előzményét, harmadfelől pedig egy Írország benépesítésének történetét elbeszélő középkori forrásból, a *Leabhar Gabhála Éireann*ből merített inspirációt.⁴⁴ A XII. századi, gael nyelven íródott szöveg szerint Írországot több hullámban népesítették be az Ibériai-félszigetről származó népcsoportok. Az utolsó nagy migráció, azaz az ír nemzet alakulási folyamatának beteljesedése egy dicsőséges keltibér király személyéhez, Breogánhoz kötődik, aki nemcsak megvédte Galiciát a délről jövő spanyol fenyegetéstől, de megalapította a mai A Coruña történeti előzményeként tételezhető Brigantina városát is. A település központjában emelt egy hatalmas tornyot, melynek tetejéről el lehetett látni egészen Írorszáig. Breogán fiai végül át is hajóztak az óceánon, és elfoglalták a szigetet, melynek lakói ugyanúgy a legendás király leszármazottai, mint a galegók. Pondal költészetében a bárdfigura mellett, melyel a költői én gyakran azonosul, visszatérő szereplő a dicsőséges király Breogán, Galicia és Írország ősapája. A Galicia himnuszává tett „A fenyők” című versben a galegók egyértelműen Breogán hősi népeként vannak azonosítva.

Eljött végre az idő,
a nagy bárdok hőskora,
ne légy többé tétova,
kételynek nincs ideje,
mert mindenütt gigászi
hang kürtöli szerteszét,
a szabadság kezdetét,
Breogán hősi népe.

Ahogy arra már kitértem, míg Castro költészete a népi kultúra elterjesztésével próbálta felemelni Galiciát, addig Pondal a mitikus kelta múltra támaszkodva vizionálta a nemzet feltámadását. A verseiben előszeretettel mozgatótt, a mcphersoni

⁴⁴ Juan Miguel ZARANDONA, „From Pondal (1835–1917) to Cabanillas (1876–1956): Ossian and Arthur in the Making of a Celtic Galicia.” = *The Harp and the Constitution: Myths of Celtic and Gothic Origin*, szerk. Joanne PARKER, Brill, Leiden-Boston, 2016, 193.

romantika tájázbrázolását idéző természeti képek is sokkal inkább azt a mitikus ősállapotot mutatják fel, amikor még nem fertőzték meg sem a nemzetet, sem a tájat a különböző invazív elemek. Castro Galicia-képével ellentétben Pondal sokkal inkább egy az erő és a tettvágy minőségeit mozgató, sajátosan maszkulin nemzettestet képez meg, melyben kevesebb tér jut a nőiség kibontakoztatására.⁴⁵

Castro és Pondal mellett Manuel Curros Enríquez tartja a galíciai irodalom és eszmetörténet a Rexurdimento harmadik legjelentősebb költőjének. Ahogy arról már meggyőződhattunk, különböző politikai és identitáspolitikai szólamok át- meg átszótték mind Castro, mind pedig Pondal költészetét, mindazonáltal hár- mójuk közül mégis Curros testesíti meg a modern közéleti költő ideálját, melyet többek között az is alátámaszt, hogy költői pályafutásával párhuzamosan aktí- van tevékenykedett a politikai szférában. Míg Castro költészetében a társadalmi problémák a népi kultúra horizontján kerültek megfogalmazásra, addig Pondal a kelta mítoszokon keresztül és a prófétaként beszélő romantikus bárd pozíciójá- ból artikulálta Galicia politikai emancipációjának ideálját és a függetlenség utópi- áját. Curros versei viszont ugyanúgy meghaladják a Castróra jellemző népies meg- szólalásmódot és romantikus individualizmust, mint Pondal osszianista vízióit és egy olyan közéleti lírát képviselnek, mely tudatosan törekszik arra, hogy reflexióvá tegye Galicia társadalmi és gazdasági visszamaradottságának okait, nevezetesen a feudális logikával működő mezőgazdasági rendszert, a földművesek kizsákmá- nyolását, a földbirtokosok hatalmaskodásait, az éhínségeket, a katolikus egyház és a klérus lakosságra gyakorolt hatását, valamint a Castro költészetében is rep- rezentált emigráció jelenségét, mely értelemszerűen szoros összefüggésben van az említett problémákkal. Curros másfél évtizeddel Castro és Pondal után szüle- tett, aminek köszönhetően írói formálódására már a kibontakozó Rexurdimento keretei között került sor. Első verseit jóval a *Cantares gallegos* megjelenése után írta, és saját bevallása szerint mind a kötet, mind Castro figurája meghatározó hatásként tételeződtek számára saját hangja kialakításának folyamatában. Castro halála után egy neki címzett megható és személyes gyászversben meg is emlékezett minden idők legnagyobb galego nyelvű költőnjéről, akit „a népek múzsájaként”

---

⁴⁵ Manuel FORCADELA, „Introducción” = Eduardo PONDAL, *Poesía*, Edicións Xerais de Galicia S. A., Vigo, 1989, 36-37.

(*a musa dos pobos*) jellemezett.⁴⁶ Castro lírájának népies szólamai ott kísértének Curros első galego nyelven írt versében a „Cántiga”-ban, mely a *Cantares gallegos*-ban több ízben is megidézett emigráció jelenségét tematizálja, de emellett Pondal messianisztikus és vizionárius elgondolásai Galicia jövőjéről is hatottak rá, elég ha felidézzük a „Bevezetés” című kompozíciót, melynek keretei között a lírai én a haladás ideológiájára alapozott modern világ jövőjéről elmélkedik. A versben felvázolt vízió szerint az egész világra kiterjedő általános progresszió következtében egy nyelven fog majd beszélni az egész föld, egy

kifinomult és egyedülálló nyelven,
mely gazdagabb és jobb, mint bármely mai nyelv,
és azokra a zengzetes szavakra épül,
amelyeket a holt nyelvek hagytak ránk örökölni.

és ez a nyelv, a nyelvek nyelve,
olyan, mint a kellemetes zeneszó,
vagy mint a holdfényes éjszaka, a legédesebb,
ez bizony – mi más? – bizony a galego.

Az évszázadokig marginalizált és a vidéki lakosság torz dialektusaként számon tartott galego inherens kifinomultságának, líraiságának és gazdagságának jóvoltából a currosi utópiában a jövő egyetlen globális nyelveként működik majd, így a Rexurdimento nyelvi és kulturális deperiferizációs törekvései végül planetáris szinten is megvalósulnak.

A Rexurdimento tervezetbe való későbbi becsatlakozásának köszönhetően költészetében egyértelműen ott rezonál a XIX. század második felének progresszió-orientált gondolkodása és többek között ez a sajátos modernizációs ideológia különíti el Curros versvilágát Castro és Pondal életművétől. Ahogy az az 1880-ban megjelenített *Aires da miña terra* (‘Szülőföldem szelei’) című verseskötetéből könnyen kiolvasható, Curros az infrastruktúráls és a társadalmi modernizálás eszméjében lokalizálta Galicia felemelkedésének lényegét. Nemzetvíziója nagyban kötődik a progresszió tudományos és társadalmi ideáljához, és verseiben

---

⁴⁶ Manuel CURROS ENRÍQUEZ, *Poesía galega completa*, szerk. Carlos CASARES, Galaxia, Vigo, 1992, 296.

nemcsak a spanyol elnyomás alól való nemzeti felszabadulást sürgeti, de egyúttal egy szélesebb körű emancipációt tart szükségesnek, melynek köszönhetően Galicia megszabadulna a régi babonák, hiedelmek és berögződések világából, a feudális viszonyokból, valamint az egyház korlátlan hatalmából, és egy modern, liberális nemzetként szervezné újra önmagát. A „Hideg templom” című vers egy galíciai templom leírásával kezdődik. A szöveg egy óriási, döglött víziló rothadó teteméhez hasonlítja a romos épületet, melyet minden oldalról körbevesz a sötétség és a gaz. A templom olvasható az egyház szinekdochéjaként, így a romos épületet leíró jelzők és hasonlatok az egyház belső rothadását, morális ellentmondásait, modernitásellenes korlátoltságát és korlátozó hatalmát mutatják fel, mely bénító hatással van a társadalomra. A második versszak a templom leírását összeköti az idő kérdésével.

A vaskos tornyok
vascövek gyanánt
tűnődni tűnnek,
hogy fut az idő,
csak állnak moccanatlan, nem haladva
mint egy félkarú
Titán ujjai, aki még nem érti,
miért nem sújt le az Isten haragja.

A passzusban a templom moccanatlan, azaz a történeti időn kívül áll, ami az egyház intézményének a felvilágosodás-alapú, progresszióorientált modernitás eszméiségével való szembenállására utal. Curros versében az egyház inkompatibilis a modern világgal, egy letűnt kor romos és rothadó mementójaként áll belemerevedve az időbe. Az egyház képtelen a haladásra, éppen ezért bénítóan hat a társadalomra, gátolja a modernitás programjának kiteljesedését. Mindezt tekintetbe véve nem csoda, hogy a vers heves reakciókat provokált, és komoly polémiát váltott ki az *Aires da miña terra* megjelenésének évében. A Curros személye és a kötet körüli vita végül abban csúcsosodott ki, hogy az ourensei püspök megtiltotta a híveknek, hogy olvassák a kötetet, és blaszfémiára hivatkozva kiátkozta a költőt,

valamint feljelentette a hatóságoknál. Az ourenséi bíróság a versben megjelenített, reakciós egyházképet mintegy megerősítve, pénzbírságra és két év fogházra ítélte a költőt, a fellebezést követően másodfokon azonban már ejtették a vádat.⁴⁷

Curros progressiófelfogása szempontjából hasonlóan paradigmaticus „Az első mozdony Ourensébe érkeztek” című vers, mely ahogy arra a cím is utal, egy Galicia infrastrukturális felzárkóztatása szempontjából döntő jelentőségű esemény, a vasúthálózat Ourensébe való kiterjesztésének apropójából született. A vers a vonat érkezését egyértelműen a modernitás megérkezéseként azonosítja, hiszen a jármű nyomában nemcsak a társadalom gondolkodása változik meg („serkennek az emberek”) és a gazdaság virágzik fel („kivirulnak a földek”), de egyenesen beköszönt a „bőség, fény és haladás kora”. A fejlődés hordozójaként azonosított gőzgép ipusági zajja elnyomja végre a templomokból áradó „fals” harangzúgást. A vers technofetiszta logikájában a progresszió ígéretét hordozó gépzörej harmonikusabb és idillibb, mint az egyház hatalmát akusztikus formában megjelenítő és terjesztő harangszó, „Krisztus dolgát” pedig immáron a masina teszi, azaz a XIX. század történeti horizontján a technológia és a tudomány tudja elhozni a megváltást mind az emberiségnek, mind pedig az infrastrukturálisan és társadalmilag visszamaradott Galiciának.

Bár Curros bizarr módon messianisztikus víziója a galego nyelvnek a világ egyetlen nyelveként való kiemelkedéséről természetesen nem teljesedett be, a Rexurdimento mégis megindította a galego kultúra deperiferizációs folyamatát, melynek köszönhetően sikerült megvalósítani a kulturálisan autonóm nemzet azon ideálját, melyet a három költő három különböző módon artikulált verseiben.

---

⁴⁷ Carlos CASARES, „A obra literaria de Manuel Curros Enríquez” = *Historia da Literatura Galega. Vol. II.*, szerk. Alberto ANSEDE ESTRAVIZ – Cesáreo SÁNCHEZ IGLESIAS, Asociación Socio-Pedagógica, Vigo, 1996, 399-400.

Rosalía de Castro

Has de cantar

*Has de cantar,
que che hei de dar zonchos;
has de cantar,
que che hei de dar moitos.*

I.

Has de cantar,
meniña gaiteira;
has de cantar,
que me morro de pena.

Canta, meniña,
na beira da fonte;
canta, daréiche
boliños do pote.

Canta, meniña,
con brando compás;
daréiche unha proia
da pedra do lar.

Papiñas con leite
tamén che daréi;
sopiñas con viño,
torrexas con mel.

Patacas asadas
con sal e vinagre,
que saben a nocés.
¡Qué ricas que saben!

Énekelj csak

*Énekelj csak,
adok érte gesztenyét;
énekelj csak,
megkapod a belsejét.*

I.

Fújjad a dudán
leányka az én dalom,
fújjad a dudát,
mert megöl a fájdalom.

Énekelj, lányka,
a kút szélénél,
énekelj, tessék,
a vekni, amit kértél.

Énekelj, lányom,
halkan félszájra,
ha vágysz a finom,
édes tésztára.

Adok én kását,
adok én kétszer,
jó kis borlevest,
süteményt mézzel.

Sült krumplit adok
megfűszerezve,
és olyan finom,
hogy dióbél lehetne.

¡Qué feira, rapaza,
si cantas faremos...!
Festiña por fora,
festiña por dentro.

Canta, si queres,
rapaza do demo;
canta si queres,
daréiche un mantelo.

Canta, si queres,
na lingua que eu falo.
Daréiche un mantelo.
Daréiche un refaixo.

Co son da gaitiña,
co son da pandeira,
che pido que cantes,
rapaza morena.

Co son da gaitiña,
co son do tambor,
che pido que cantes,
meniña, por Dios.

II.

Así mo pediron
na beira do mar,
ó pe das ondiñas
que veñen e van.

Mily öröm, lányka,
hogy énekelni látlak!
Ünnep a szívnek,
és ünnep a világnak.

Dalolj kedvedre,
bájos boszorka,
dalolj kedvedre,
nézd csak, jár érte szoknya.

Dalolj kedvedre,
madár, te csoda,
jár érte szoknya,
és jár érte rokolya.

A dudaszóra,
a csörgődob szavára,
kérlek, énekelj
nekem barna leányka.

A dudaszóra,
a csörgődobra itten,
kérlek, énekelj,
és áldjon érte Isten!

II.

Ekképp kérleltek
a tenger partján
ide-oda csapkodó
hullámok hangján.

Así mo pediron
na beira do río
que corre antre as herbas
do campo frorido.

Cantaban os grilos,
os galos cantaban,
o vento antre as follas
runxindo pasaba.

Campaban os prados,
manaban as fontes
antre herbas e viñas,
figueiras e robres.

Tocaban as gaitas.
Ó son das pandeiras,
bailaban os mozos
cas mozas modestas.

¡Qué cofias tan brancas!
¡Qué panos con freco!
¡Qué dengues de grana!
¡Qué sintas! ¡Qué adresos!

¡Qué ricos mandiles!
¡Qué verdes refaixos!
¡Qué feitos xustillos
de cor colorado!

Tan vivos colores
a vista trubaban;
de velos tan váreos
o sol se folgaba.

Ekképp kérleltek
a tarka hímű mezőn
virágok között futó
folyónál a dombtetőn.

Ciripelt sok kis tücsök,
kakas érces szava szólt,
a szellő a susogó
levelek közt araszott.

Pompáztak a tág mezők,
forrás hányta a vizet
a réten és a szőlőnél,
hol tölgy-, s fügefaliget.

Szólt a hangos dudaszó
a csörgődob kísérte,
fiúk-lányok táncoltak
tisztiesen a zenére.

Mily keszkenő, de ékes!
És milyen fehér párta!
Mily ékes fidrek-fodrok!
Mily öv, de díszes-drága!

Milyen díszes kötények!
És mennyi zöld pendelyke!
Szépen szabott mellénykék,
mind pirosra befestve!

Olyan élénk minden szín,
hogymegvakulni tőle,
ez együtt olyan hímes,
a nap is fut előle.

De velos bulindo
por montes e veigas,
coidáu que eran rosas
garridas e frescas.

III.

Lugar máis hermoso
non houbo na terra
que aquel que eu miraba,
que aquel que me dera.

Lugar máis hermoso
no mundo n'achara
que aquél de Galicia,
¡Galicia encantada!

¡Galicia frolida!
Cal ela ningunha,
de froles cuberta,
cuberta de espumas.

De espumas que o mare
con pelras gomita;
de froles que nacen
ó pe das fontañas.

De valles tan fondos,
tan verdes, tan frescos,
que as penas se calman
nomáis que con velos.

Hímes lett így a világ,
a lankák és a dombok,
a nap azt hihetné, hogy
mind üde rózsabokrok.

III.

Nem láttam soha szebbet,
nincsen párod, én szépem,
bár már sokfelé jártam,
én így kaptalak készen.

Nem láttam soha szebbet
földkerekén igazán,
nálad én Galiciám,
szép Galicia-hazám!

Virágzó Galicia,
szépségednek nincs párja,
viráglepel borítja,
borítja habok árja.

A tenger habja
fehér gyöngyök körében,
virágszirmok serege,
a források tövében.

A völgy olyan zöld,
oly üde, úgy elmélyül.
ha csak éppen meglátja
őt a bánat, megrémül.

Que os ánxeles neles
dormidos se quedan,
xa en forma de pombas,
xa en forma de niebras.

IV.

Cantarte hei, Galicia,
teus dulces cantares,
que así mo pediron
na beira do mare.

Cantarte hei, Galicia,
na lingua gallega,
consolo dos males,
alivio das penas.

Mimosa, soave,
sentida, queixosa;
encanta si ríe,
conmove si chora.

Cal ela, ningunha
tan dose que cante
soidades amargas,
sospiros amantes,

misterios da tarde,
murmuxos da noite:
Cartarte hei, Galicia,
na beira das fontes.

Itt hálnak az angyalok,
itt szoktak volt aludni,
Itt szoktak ők galamb vagy
köd képében lapulni.

IV.

Dalolom, Galiciám,
a nótádat fennhangon,
ahogyan megígértem
odalent a vízparton.

Dalollak, Galiciám,
a galego dalokban,
enyhet ad a bánatra,
ez vigasz a bajokban.

Kellemes és bársonyos,
költői, s könnyfakasztó,
varázslat nevetése,
ha sír, az szívszakasztó.

Nem énekel senki más
mint te ilyen édesen,
szívet tépő magányról,
csókokról szemérmesen,

délutánról kéjesen,
vagy az éji neszekről.
Dalollak, Galiciám,
a források tövében.

Que así mo pediron,
que así mo mandaron,
que cante e que cante
na lingua que eu falo.

Que así mo mandaron,
que así mo dixeron...
Xa canto, meniñas.
Coidá que comenzo.

Con dulce alegría,
con brando compás,
ó pe das ondiñas
que veñen e van.

Dios santo premita
que aquestes cantares
de alivio vos sirvan
nos vosos pesares;

de amabre consolo,
de soave contento,
cal fartan de dichas
compridos deseios.

De noite, de día,
na aurora, na sera,
oirésme cantando
por montes e veigas.

Quen queira me chame,
quen queira me obriga:
cantar, cantareille
de noite e de día.

Ez nem kérés volt tőlem,
hanem így parancsolták,
daloljak, csak daloljak
mint falum nyelvén szokták,

nekem így parancsolták,
nekem így lett megmondva...
Kezdem is a dalt, lányok,
nézzétek, kezdem,

ezer örömmel,
lassú ütemre,
ide-oda csapkodó
hullámok hangján.

Adná meg a jó Isten,
hogy e kis talmi dalok,
segítsenek abban, hogy
elmúljanak a bajok.

Adjon vigaszt az ének,
csaljon mosolyt arcodra,
a kimondás a vágyat
igazra is hangolja.

Éjjel és nappal,
hajnal és este,
énekelek majd
hegyen-völgyön át.

Bárki szólítson is meg,
mondja bármi szavakkal:
énekelni fogok neki,
lehet éjszaka, nappal,

Por darlle contento,
por darlle consolo,
trocando en sonrisas
queixiñas e choros.

Buscáime, rapazas,
velliñas, mociños.
Buscáime antre os robres.
Buscáime antre os millos,

nas portas dos ricos,
nas portas dos pobres,
que aquestes cantares
a todos responden.

A todos, que á Virxen
axuda pedín,
porque vos console
no voso sufrir;

nos vosos tormentos,
nos vosos pesares.
Coidá que comenso...
Meniñas, ¡Dios diante!

mosolyt csalok arcára,
és vigasztalást adok,
enyhüljenek egy kicsit
a jajok s a nagy bajok.

Keressetek leányok,
fiúcskák, vagy ti vének,
keressetek a tölgynél,
kukoricás vidéken,

lakjanak ott gazdagok,
lakjanak ott szegények,
mert mindenkit megszólít
ez az őszinte ének.

Minden fohászkodóért
Szűz Máriát kérlelem,
hogymint nyújtson vigaszt
a szenvedésben,

a kínok között,
teher alatt nyögőknek.
Nézzétek, kezdem is...
Lányok, gyerünk előre!

Fun un domingo

Fun un domingo,
fun pola tarde,
co sol que baixa
tras dos pinares,
cas nubes brancas
sombra dos ángeles,
cas palomiñas
que as alas baten,
con un batido
manso e suave,
atravesando
vagos celaxes,
mundos estraños
que en raios parten
ricos tesouros
de ouro e diamante.
Pasín os montes,
montes e valles,
pasín llanuras
e soledades;
pasín os regos,
pasín os mares,
con pés enxoitos
e sin cansarme.

Colléume a noite,
noite brillante
cunha luniña
feita de xaspes,
e fun con ela
camiño adiante,
cas estreliñas

Mentem vasárnap

Mentem vasárnap,
és mentem délután,
a fenyők mögött
a nap lemenőben,
angyalok fehér
árnyéka a felhő,
galamb szárnya verdes
a levegőben,
szárnyak verdesése
lágyan és puhán,
átszelik a matt
és homályos eget,
sugárral tagolt
idegen világok,
arany és gyémánt
tölti be a teret.
Átkeltem hegyen,
és átkeltem völgyön,
mocsáron át és
mezőn át lábaltam,
átkeltem éren,
átkeltem tengeren,
száraz maradt lábam,
el sem fáradtam.

Leszállt az éjjel,
csillagos éjszaka,
jáspisfényben ragyog
a hold világa,
fut az ösvényen
velem a hold maga,
és vezet az égbolt

para guiarme,
que aquel camiño
sólo elas saben.

Dempóis a aurora
co seu sembrante
feito de rosas
veu a alumbrarme,
e vin estonces,
antre o ramaxe
de olmos e pinos,
acobexarse
branca casiña
con palomare
donde as pombiñas
entran e saíen.

Nela se escoitan
doces cantares,
nela garulan
mozos galantes
cas rapaciñas
de outros lugares.
Todo é contento,
todo é folgare
mentras a pedra
bate que bate,
mole que mole,
dálle que dálle,
con lindo gusto
fai lle compases.

Non hai sitiño
que máis me agrade
que aquel muíño

összes csillaga
a csak tőle ismert
utat vigyázva.

Majd jött a hajnal
a maga rózsálló
arcával, hogy adjon
nekünk világot,
hirtelen megláttam,
túl a fenyőkön
messze a szilfáknál,
túl a fagallyon
lapul egy galamb-
dúcos ház fehéren,
ahol ki-be járnak
szelíd galambok.
És kiszűrődtek
onnan kósza hangok,
a környékbeli
leányok évődnek
egymással ott bent
és sudár suhancok.
Minden derűs, mert
minden csupa móka,
miközben csak kopog,
kopog a padló,
csikorog-nyikorog
és kippen-koppan
a ritmusra, jól
hangzik és kitartó.

Nincs elbűvölőbb
hely nekem a földön,
mint a gesztenyés-

dos castañares,
donde hai meniñas,
donde hai rapaces,
que ricamente
saben loitare;
donde rechinan
hasta cansarse
mozos e vellos,
nenos e grandes,
e anque non queren
que aló me baixe,
sin que o soupera
na casa naide,
fun ó muíño
do meu compadre;
fun polo vento,
vin polo aire.

kertek vízimalma,
a legények és
lányok szokott helye,
itt aztán tudják,
harcolni mi haszna,
csak csikorognak,
míg el nem fáradnak,
az ifjak s vének,
a kicsik és nagyok,
nem akarja senki,
hogyan odamenjek,
nem vette senki észre,
hogyan ott vagyok:
elmentem komám
kis vízimalmába,
szél hozott, és szél
vett fél a karjára.

Campanas de Bastabales

*Campanas de Bastabales,
cando vos oio tocar,
mórrome de soidades.*

I.

Cando vos oio tocar,
campaniñas, campaniñas,
sin querer torno a chorar.

Cando de lonxe vos oio,
penso que por min chamades,
e das entrañas me doio.

Dóime de dor ferida,
que antes tiña vida enteira,
i hoxe teño media vida.

Sólo media me deixaron
os que de aló me trouxeron,
os que de aló me roubaron.

Non me roubaron, traidores,
¡ai!, uns amores toliños,
¡ai!, uns toliños amores.

Que os amores xa fuxiron,
as soidades viñeron...
De pena me consumiron.

Bastabalesi harangok

*Bastabalesi harang
a honvágytól meghalok,
ha szól a giling-galang.*

I.

Mindig hogyha kondulnak,
e harangok, harangok,
könnyeim kicsordulnak.

Ha távolról szól szavad,
azt hiszem, hogy engem hívsz,
gyenge szívem megszakad.

Szörnyű fájdalom éget,
volt életem korábban,
ez pediglen nem élet.

Fél életem ellopta,
aki elvitt otthonról,
ki elvitt kézen fogva.

Áruló lett, aki fogja,
ez a bolond szerelem,
a szerelem bolondja.

Elmúlt a nagy szerelem,
magány maradt helyette...
Fel fog falni eleven.

II.

Aló pola mañanciña
subo enriba dos outeiros
lixeriña, lixeriña.

Como unha craba lixeira,
para oír das campaniñas
a batalada pirmeira.

A pirmeira da alborada
que me traen os airiños
por me ver máis consolada.

Por me ver menos chorosa,
nas súas alas ma traen
rebuldeira e queixumbrosa.

Queixumbrosa e retembrando
por antre a verde espesura,
por antre o verde arborado.

E pola verde pradeira,
por riba da veiga llana,
rebuldeira e rebuldeira.

III.

Paseniño, paseniño,
vou pola tarde calada,
de Bastabales camiño.

II.

Itt, hol reggelente
szökellek, felszökellek
a szép lankás hegyekre.

Szökellő kicsi kecske,
kinek hajnalban támad
a harangszóra kedve.

A hajnal fénye lebben,
élénkítő szelet hoz,
hogyan legyen jobb a kedvem.

Hogy sírva ne fakadjak,
kavargás és jajongás
a szárnyára ragadnak.

Jajongva s kavarogva
szárnyal a zöld erdőben,
szárnyal a zöld vadonba'.

Zöld réteken kanyarog
tág mezőknek felette,
kavarog és kavarog.

III.

Lassan-lassan ballagok
hallgatagon délután
Bastabalesbe gyalog.

Camiño do meu contento;
i en tanto o sol non se esconde,
nunha pedriña me sento.

E sentada estóu mirando
cómo a lúa vai saíndo,
cómo o sol se vai deitando.

Cál se deita, cál se esconde,
mentras tanto corre a lúa
sin saberse para dónde.

Para dónde vai tan soia,
sin que aos tristes que a miramos
nin nos fale, nin nos oia.

Que si oíra e nos falara,
moitas cousas lle dixera,
moitas cousas lle contara.

IV.

Cada estrela, o seu diamante;
cada nube, branca pruma;
triste a lúa marcha diante.

Diante marcha crarexando
veigas, prados, montes, ríos,
donde o día vai faltando.

Falta o día, e noite escura
baixa, baixa pouco a pouco,
por montañas de verdura.

Boldogságom őszinte;
míg a nap el nem bújik,
leülök egy kőszirtre.

Itt nézek ülve szerte,
hogyan kezd felkelni a hold,
míg a nap lepihenne.

Lepihen és elbújik,
míg útra nem kél a hold,
megy, de vajon mely csúcsig?

Hová megy egymagában,
búsan nézzük, ő nem szól,
nem hall az éjszakában.

De ha tudnánk beszélni,
volna mit elmondanom,
volna mit elmesélni.

IV.

Az égen gyémánt körbe,
fehér tollak a felhők,
a hold meg megy előre.

Megy csak, bevilágítja
a szántót, mezőt, hegyet,
hol a napfénynek híja.

Nap híján éj sötétje
száll alá lassan, lassan
a zöld hegyek fölébe.

De verdura e de follaxe,
salpicada de fontañas
baixo a sombra do ramaxe.

Do ramaxe donde cantan
paxariños piadores
que ca aurora se levantan.

Que ca noite se adormecen
para que canten os grilos
que cas sombras aparecen.

V.

Corre o vento, o río pasa.
Corren nubes, nubes corren
camiño da miña casa.

Miña casa, meu abrigo:
vanse todos, eu me quedo
sin compañía, nin amigo.

Eu me quedo contemplando
as laradas das casiñas
por quen vivo suspirando.

Ven a noite..., morre o día,
as campanas tocan lonxe
o tocar da *Ave María*.

Elas tocan pra que rece;
eu non rezo, que os saloucos,
afogándose parece
que por min tén que rezar.

Zöld ágas lombok alatt
rejtőző forrásokból
ágak mélyén víz fakad.

Madár száll az ágakra
már hajnalban énekel,
ágról ágra szárnyalva.

De ő is alszik éjjel,
hadd szóljon a sok tücsök
ha már nincs semmi fényjel.

V.

Szálló szél, futó folyam,
futó felhő, futó ég,
mind hazafelé rohan.

Csak menedék lakásom:
mindenki elment, magam
maradtam, nincs barátom.

Ülök tovább, és nézem
a házikók fényeit,
és éget a vágy, érzem.

Tart az éji mágia,
távolról szól a harang,
az *Üdvözlégy Mária*.

Engem hívnak imára;
de én nem imádkozom,
megfojt a könny magába.
Értem kell imádkozni!

*Campanas de Bastabales,
cando vos oio tocar,
mórrome de soidades.*

*Bastabalesi harang
a honvágytól meghalok,
ha szól a giling-galang.*

Adiós, ríos; adiós, fontes

*Adiós, ríos; adiós, fontes;
adiós, regatos pequenos;
adiós, vista dos meus ollos:
non sei cando nos veremos.*

Miña terra, miña terra,
terra donde me eu criéi,
hortiña que quero tanto,
figueiriñas que prantéi,

prados, ríos, arboredas,
pinares que move o vento,
paxariños piadores,
casiña do meu contento,

muíño dos castañares,
noites craras de luar,
campaniñas trimbadoras,
da igrexiña do lugar,

amoriñas das silveiras
que eu lle daba ó meu amor,
camiñiños antre o millo,
¡adiós, para sempre adiós!

¡Adiós, gloria! ¡Adiós, contento!
¡Deixo a casa onde nacín,
deixo a aldea que conoso
por un mundo que non vin!

Ég veled folyó, ég veled

*Ég veled folyó, ég veled,
ég veled csörgő csermely,
ég veled mind, amit látok,
látlak még, ha a nap felkel?*

Szülföldem, szülföldem,
a föld, amelyből vétettem,
a kiskert, a szemem fénye,
hol édes füget érleltem,

Rétek, folyók és zöld berek,
fenyők hajlanak a szélben,
kismadarak csiripelnek,
én boldog, otthoni fészke.

Zúgó malom gesztenyésben,
holdfény világos éjszakája,
csengő-bongó harangoktól
mindig hangos Isten háza.

A bokrok közt gyalogszeder,
annak adom, aki szeret,
szűk csapás a tengeriben,
ég veled most, ég teveled.

Ég veled menny, ég veled kedv!
ittthon nincsen maradásom,
megválok a kis falumtól,
idegenben lesz lakásom.

Deixo amigos por estraños,
deixo a veiga polo mar,
deixo, en fin, canto ben quero...
¡Quén pudera no o deixar...!

Mais son probe e, ¡mal pecado!,
a miña terra n' é miña,
que hastra lle dan de prestado
a beira por que camiña
ó que nacéu desdichado.

Téñovos, pois, que deixar,
hortiña que tanto améi,
fogueiriña do meu lar,
arboriños que prantéi,
fontiña do cabañar.

Adiós, adiós, que me vou,
herbiñas do camposanto,
donde meu pai se enterróu,
herbiñas que biquei tanto,
terriña que vos criou.

Adiós, Virxe da Asunción,
branca como un serafín:
lévovos no corasón:
pedídelles a Dios por min,
miña Virxe da Asunción.

Xa se oíen lonxe, moi lonxe,
as campanas do Pomar;
para min, ¡ai!, coitadiño,
nunca máis han de tocar.

Társak helyett idegenek,
berek helyett messzi tenger,
minden elvész, mit szerettem,
bár ne mennék el ez egyszer!

Szegény vagyok, ez én vétkem,
hontalan járok hazámban,
úgy megyek úton-útfélen,
hogy mindig hozomra jártam,
pőréen, semmitlen kell élnem.

Most tőled hát el kell váljak,
tőled kiskert, szemem fénye,
tűzhely, honnan meleg árad,
gyümölcsfáim ültetvénye,
friss kút, hova csorda járhat.

Ég veletek, én elmegyek,
ti templomkerti gyógyfüvek,
hol apám lelt nyugóhelyet,
szent ligetben áldott rügyek,
te föld, mely szültél engemet.

Ég veled Szűz Máriácska,
olyan sápadt, mint egy angyal,
elviszlek szívembe zárva,
szóljál értem a fiaddal,
égi szentem, Szűz Máriácska!

Messziről szól, nagyon messze
mintha otthon harang szólna,
jaj, én szegény szerencsétlen,
nekem nem szól ettől fogva.

Xa se oíen lonxe, máis lonxe...
Cada balada é un dolor;
voume soio, sin arrimo...
Miña terra, ¡adiós!, ¡adiós!

¡Adiós tamén, queridiña...!
¡Adiós por sempre quizáis...!
Dígoche este adiós chorando
desde a beiriña do mar.

Non me olvides, queridiña,
si morro de soidás
tantas légoas mar adentro...
¡Miña casiña!, ¡meu lar!

Messziről szól egyre messzebb,
kong, összerándul a gyomrom,
magam járok, nincs támaszom,
ég veled, ég veled otthon!

Isten hozzád is, kedvesem,
Isten hozzád, tán örökre,
sírva veszek búcsút tőled,
itt ezen a tengerparton.

Ne felejts el, én kedvesem,
ha meghalnék a magányban...
ott a messzi tengereken...
Szülőháza! Szülőföldem!

Airiños, airiños aires

*Airiños, airiños aires,
airiños da miña terra;
airiños, airiños aires,
airiños, leváime a ela.*

Sin ela vivir non podo,
non podo vivir contenta;
que adonde queira que vaia,
cróbeme unha sombra espesa.
Cróbeme unha espesa nube,
tal preñada de tormentas,
tal de soidás preñada,
que a miña vida envenena.

Leváime, leváime, airiños,
como unha folliña seca,
que seca tamén me puxo
a callentura que queima.
¡Ai!, si non me levás pronto,
airiños da miña terra;
si non me levás, airiños,
quisáis xa non me conesan,
que a frebe que de min come
vaime consumindo lenta
e no meu corazonciño
tamén traidora se ceiba.

Fun noutro tempo encarnada
como a color da sireixa;
son hoxe descolorida
como os cirios das igrexas,
cal si unha meiga chuchona

Szél, szelecske, kicsi szellő

*Szél, szelecske, kicsi szellő
szülőföldem fuvallata;
szél, szelecske, kicsi szellő,
kis szelecske, vigyél haza.*

Nem élhetek hazám nélkül,
nélküle én nem élhetek,
mert bárhová vigyen utam,
felettem bús árnyék lebeg.
Felettem bús felhő kering,
a vihar majdnem szétveti,
szétvet a honvágy annyira,
hogymég életem megmérgezi.

Vigyél, vigyél el, szelecske,
mint a múltó falevelet,
amely rólam elmulasztja
a lázat és a sebeket.
Ha nem viszel elég gyorsan,
otthoni szelíd szelecske,
ha – szelecske – nem vinnél el,
otthon mindenki feledne,
mert az emésztő láz lassan
fel fog falni már teljesen,
szegény szívem felzaklatja,
áskálódik csak ellenem.

Egykor pirosposzsgás voltam,
oly piros, mint a cseresznye,
ma meg olyan sápadt vagyok,
mint gyertya templomterembe',
mintha egy mohó boszorka

a miña sangre bebera.
Voume quedando muchiña
como unha rosa que inverna;
voume sin forzas quedando,
voume quedando morena
cal unha mouríña moura,
filla de moura ralea.

Leváime, leváime, airiños,
leváime a donde me esperan
unha nai que por min chora,
un pai que sin min n'alenta,
un irmán por quen daría
a sangue das miñas venas,
e un amoríño a quen alma
e vida lle prometera.
Si pronto non me levades,
¡ai!, morreréi de tristeza,
soía nunha terra estraña,
donde estraña me alomean,
donde todo canto miro
todo me dice: “¡Estranxeira!”

¡Ai, miña probe casiña!
¡Ai, miña vaca vermella!
Años que balás nos montes,
pombas que arrulás nas eiras,
mozos que atruxás bailando,
redobre das castañetas,
xas-co-rras-chás das cunchiñas,
xurre-xurre das pandeiras,
tambor do tamborileiro,
gaitiña, gaita gallega,
xa non me alegrás dicindo:

véremet kiszívta volna.
Már egészen elhervadok,
mint a rózsza télidőben,
elhagy erőm napról napra,
a bőröm is barna közben,
mint egy barna mór leányé,
mórok sarja barna bőrben.

Vigyél, vigyél szél magaddal,
vigyél oda, hol hiányzom,
ahol zokogó anya vár,
s apám csak fekszik az ágyon,
öcsém, kiért vérem adom,
mindenem az égvilágon,
s kinek életet ígértem,
az én édes kis virágom.
Ha nem viszel el azonnal,
elemészt engem a bánat,
idegen földön kell éljek,
ahol idegen maradok,
nézhetek én itt bárhová,
azt visszhangozza, idegen.

Ej, én szegény kicsi házam,
én kicsi barna tehénkém!
hegyek közt bégető juhok
mezőkön bűgő galambok,
rikoltva táncoló fiúk,
csattog hozzá a kasztanyét,
miközben csörög a csörgő,
és ritmust ver a csörgődob,
a dobos kongó nagydobja,
és szól a galego duda,
nem mondod már örömömre,

«¡Muiñeira, muiñeira!».
¡Ai, quén fora paxariño
de leves alas lixeiras!
¡Ai, con qué prisa voara,
toliña de tan contenta,
para cantar a alborada
nos campos da miña terra!
Agora mesmo partira,
partira como unha frecha,
sin medo ás sombras da noite,
sin medo da noite negra;
e que chovera ou ventara,
e que ventara ou chovera,
voaría e voaría
hastra que alcansase a vela.
Pero non son paxariño
e iréi morrendo de pena,
xa en lágrimas convertida,
xa en sospiriños desfeita.

Doces galleguiños aires,
quitadoiriños de penas,
encantadores das auguas,
amantes das arboredas,
música das verdes canas
do millo das nosas veigas,
alegres compañeiríños,
run-run de toda-las festas,
leváime nas vosas alas
como unha folliña seca.
Non permitás que aquí morra,
airiños da miña terra,
que aínda penso que de morta
hei de sospirar por ela.

hogy „hej, muiñeira, muiñeira!”.
Ó, ha karcsú madár volnék,
kecses, kinek gyors a röpte,
visszaszállnék a helyemre,
az örömtől úgy repesve,
dalt mond a kis madárka,
megtért az édes hazába.
Most azonnal elrepülnék,
repülnék, mint a nyílveessző,
éji árnyék nem rettentő,
nem rettent el a sötét éj;
fújjon a szél, essen eső,
essen eső, fújjon a szél,
én csak szállnék egyre, szállnék
amíg haza nem találnék.
De én nem vagyok kismadár,
megöl lassan a fájdalom,
patakokban folyik könnyem,
szüntelen csak sóhajtozom.

Édes kis otthoni szelek,
szenvedések enyhítői,
vizek legfőbb varázslói,
szeretői lombnak, fának,
zöld nádasok susogása,
ingás a kukoricába',
vidám társak, hű cimborák,
ünnepek nyüzsgő zsvaja,
hadd üljek a szárnyatokra,
fáradt levélként sodorva.
Csak ne legyen itt halálom,
édes, kedves honi szellő,
ha itt ér az örök álom,
sóhaj lesz az eljövendő.

Aínda penso, airiños aires,
que dimpóis que morta sea,
e aló polo camposanto,
donde enterrada me teñan
pasés na calada noite
runxindo antre a folla seca,
ou murmuxando medrosos
antre as brancas calaveras;
inda dimpóis de mortíña,
airiños da miña terra,
heivos de berrar: «¡Airiños,
airiños, leváime a ela!».

Édes, kedves honi szelek,
hogya egyszer halott leszek,
akkor a temetőkertben,
ahol el vagyok temetve,
süvítsetek csöndes este,
zizegjen a száraz avar,
üvöltsetek csak ijesztőn
koponyák közé kijárva,
halott leszek, de hiába,
én kedves, kis honi szellőm,
téged hívlak esedezve
„vigyél haza, te szelecske!”.

Pasa, río, pasa, río

Pasa, río, pasa, río,
co teu maino rebulir;
pasa, pasa antre as froliñas
color de ouro e de marfil,
a quen cos teus doces labios
tan doces cousas lles dis.
Pasa, pasa, mais non vexan
que te vas ao mar sin fin,
porque estonces, ¡ai, probiñas,
cánto choraran por ti!
¡Si souperas qué estrañesa,
si souperas qué sufrir
desque del vivo apartado
o meu corasón sentíu!
Tal me acoden as soidades,
tal me queren afrixir,
que inda máis feras me afogan,
si as quero botar de min.
I ¡ai, qué fora das froliñas
véndote lonxe de sí
ir pola verde ribeira,
da ribeira do Carril!

Pasa, pasa caladiño,
co teu manso rebulir,
camiño do mar salado,
camiño do mar sin fin;
e leva estas lagrimiñas,
si has de chegar por alí,
pretiño dos meus amores,
pretiño do meu vivir.
¡Ai, quén lagrimiña fora

Menj, folyó, tovább, menj csak

Menj, folyó, tovább, menj csak
csendesen, ahogy szoktál,
menj csak, arany s elefántcsont
virágok között tovább,
susogj nekik édesen
semmiséget az út során.

Menj, menj, de meg ne lássák,
hogy a tengerbe' végzed,
mert különben mennyire
zokognának, szegények.
Ha tudnád, mennyi haragot,
mennyi bánatot érzek
a szívemben, mióta
tőled elválva élek.

Szörnyű nagy magányomban
nagyon le vagyok törve,
sokkal jobban fojtogat
ha szabadulnék tőle.
Mi lesz a virágokkal,
ha meglátnak szépasszony,
téged a Carril partján
menni zöldellő parton.

Menj csak, menj csak csendesen,
hömpölyögi le lomhán
a sós tengerek felé,
a nagy tengerbe folyván,
vidd magaddal könnyeid,
ha célba érsz folyócskám,
kedvesem mellett leszel,
az életem hajóján.
Mily könnyecsepp volna képes

pra ir, meu ben, unda ti...!
¡Quén fixera un camiñiño
para pasar, aí de min!

*Si o mar tivera barandas,
fórate ver ao Brasil;
mais o mar non ten barandas,
amor meu, ¿por dónde hei de ir?*

hozzád menni mellőlem,
ki tudna utat törni
hozzád, kedves, éntőlem?

*Ha a tengeren volna korlát,
mennék érted Braziliába;
de a tengeren nincsen korlát,
kedvesem, hát hogy menjek így át?*

A gaita gallega

Resposta

ao eminente poeta D. Ventura Ruiz de Aguilera

I.

Cando este cantar, poeta,
na lira xemendo entonas,
non sei o que por min pasa
que as lagrimiñas me afogan,
que ante de min cruzar vexo
a Virgen-mártir que invocas,
cos pes cravados de espiñas,
cas mans cubertas de rosas.
En vano a gaita, tocando
unha alborada de groria,
sons polos aires espalla
que cán nas tembrantes ondas;
en vano baila contenta
nas eiras a turba louca,
que aqueles sons, tal me afrixen,
cousas tan tristes me contan,
que eu podo decirche:
Non canta, que chora.

II.

Vexo contigo estos ceos,
vexo estas brancas auroras,
vexo estes campos froridos
donde se arrullan as pombas,
i estas montañas xigantes
que aló cas nubes se tocan

A galego duda

Válasz

D. Ventura Ruiz de Aguilérának, a kiváló költőnek

I.

Ha ezt a dalt játszod, poéta,
a húrokba csapva leverten,
különös érzés fog legott el,
áradó könny úszik szememben,
és látom, hogy előttem átmegy
a Szent Szűz, kit versed idézett,
csupa seb és tövis a lába,
keze rózsával van borítva.
A dudaszó hiába hívja
a dicsteljes hajnal sugarát,
a hangokat szél szórja széjjel,
és ringó hullámokba esnek;
a szérűskertben hiába táncol
örült tömeg mindig vidáman,
e bús hangok annyira fájnak,
mert gyászos sorsokról mesélnek.
*Elárulom neked, barátom,
nem dalol, hanem sír az ének.*

II.

Nézek veled azúr egekre,
nézek veled ködhajnalokra,
nézek veled virágmezőkre,
ahol a galamb száll dalolva,
s hol a hegyek gigászi csúcsa
a felhőket súrolni szokta,

cubertas de verdes pinos
e de froliñas cheirosas;
vexo esta terra bendita
donde o ben de Dios rebota
e donde anxiños hermosos
tecen brillantes coroas;
mais, ¡ai!, como tamén vexo
pasar macilentas sombras,
grilos de ferro arrastrando
antre sorrisas de mofa,
anque mimosa gaitiña
toque alborada de gloria,
eu podo decirche:
Non canta, que chora.

III.

Falas, i o meu pensamento
mira pasar temerosas
as sombras de eses cen portos
que ó pe das ondiñas moran,
e pouco a pouco marchando
fráxiles, tristes e soias,
vagar as naves soberbas
aló nunha mar traidora.
I ¡ai!, como nelas navegan
os fillos das nosas costas
con rumbo á América infanda
que a morte co pan lles dona,
desnudos pedindo en vano
á patria misericordia,
anque contenta a gaitiña
o probe gaiteiro toca,

fenyők borítják a hegyormot
s tarka virágok szagos csokra.
Nézek az áldott anyaföldre,
mely tükrözi Isten kegyelmét,
ahol a százszorszép angyalok
koszorúkat fonnak ragyogva.
Jaj, de látok még oldalogni
setét árnyakat csontsoványan
nehéz vasbéklyóba verve,
gúnykacajok közepette.
Bár a mi dudánk üde hangja
egy dicső hajnal hasadása,
elárulom neked, barátom,
nem dalol, hanem sír az ének.

III.

Beszélsz, közben én gondolatban
csak őket követem ijedten,
száz kikötők rémalakját,
ott laknak vízparti berekben,
lassacskán útnak erednek,
mind magányos, bús és törékeny,
dölyfös nagy hajók csavarognak
amott az áruló tengeren.
Ó, jaj nekem, rajtuk hajózik
anyaföldünk sok szülöttje
a gyalázatos Amerikába,
a kenyérhez halált is osztva,
pőréen esdekelnek hiába
a szülőhazától kegyelmet.
Bár a szegény dudás vidáman
fújja dudáját rendületlen,

eu podo decirche:
Non canta, que chora.

IV.

Probe Galicia, non debes
chamarte nunca española,
que España de ti se olvida
cando eres, ¡ai! tan hermosa.
Cal si na infamia naceras,
torpe, de ti se avergonza,
i a nai que un fillo despresa
nai sin corasón se noma.
Naide por que te levantes
che alarga a man bondadosa;
naide os teus prantos enxuga,
i homilde choras e choras.
Galicia, ti non tes patria,
ti vives no mundo soia,
i a prole fecunda túa
se espalla en errantes hordas,
mentras triste e solitaria
tendida na verde alfombra
ó mar esperanzas pides,
de Dios a esperanza imploras.
Por eso aunque en son de festa
alegre á gaitiña se oia,
eu podo decirche:
Non canta, que chora.

V.

«Espera, Galicia, espera.»
¡Cánto este grito consola!

*elárulom neked, barátom,
nem dalol, hanem sír az ének.*

IV.

Ó, jaj, Galicia, te árva,
nem lehetsz te spanyol nevedben,
mert Spanyolország elfeledte
milyen szép vagy, és mennyi kellem,
mintha romlott volnál, butuska,
és szégyent kelt a sutaságod,
az anya, ki fiát lenézi,
az bizony szívtelen anyának.
Hát nem emel fel senki téged,
és senki nem vár tárt karokkal.
Könnyeid nem törli le senki?
Te csak sírsz, csak sírsz megalázva.
Jaj, Galicia, nincs otthonod,
és árván élsz te egymagadban,
termékeny néped, talmi horda
szétszóródik a nagyvilágon,
miközben búsan és magányban
csak rádólsz a zöld szőnyegedre,
a tengertől várod reményed,
és Istent kéred esdekelve.
Így aztán zajos ünnepélyen
ha jókedvű dudaszót hallasz,
*elárulom neked, barátom,
nem dalol, hanem sír az ének.*

V.

„Várj, Galicia, van reményed.”
A kiáltás egyben vigasztal,

Páguecho Dios, bon poeta,
mais é unha esperanza louca;
que antes de que os tempos cheguen
de dicha tan venturosa,
antes que Galicia suba
ca cruz que o seu lombo agobia
aquel difícil camiño
que ó pe dos abismos toca,
quisáis, cansada e sedenta,
quisáis que de angustias morra.
Págueche Dios, bon poeta,
esa esperanza de gloria,
que de teu peito surxindo,
á Virgen-mártir coroa,
i ésta a recompensa sea
de amargas penas tan fondas.
Págueche este cantar triste
que as nosas tristezas conta,
que soio ti..., ¡ti entre tantos!,
das nosa mágoas se acorda.
¡Dina voluntad dun xenio,
alma pura e xenerosa!
E cando a gaita gallega
aló nas Castillas oias,
ó teu corazón pregunta,
verás que che di en resposta
que a gaita gallega
Non canta, que chora.

áldás szálljon rád, jó poéta,
bolond egy remény ez malaszttal,
míg el nem jön a boldog éra,
míg beköszönt majd ez a hajnal,
nehéz út vár Galiciára,
a hátán hord súlyos keresztet
még mielőtt majd feltámadna,
beleveszhet a szakadékba,
szomjazik tán, el van csigázva,
vagy belehal a fájdalomba.
Áldás szálljon rád, jó poéta,
reményt adtál a dicsőségre,
és okot szívből reménykedni,
ez a szűz mártír koronája,
mert ez lesz a méltó jutalma
a sok borzalmas szenvedésnek.
Áldott legyél e kínkeserves
dalért, mely balsorsunk meséli,
áldott légy sokak közt magadban,
dalod bánatunk felidézi,
génusz méltó szenvedélye,
mindig nemes és tiszta lélek!
Ha hallod, hogy galego dudácska
megszólal ott Kasztíliában,
akkor kérdezd csak meg a szíved,
és tudni fogod, mi a válasz,
elárulom neked, barátom,
nem dalol, hanem sír az ének.

Cando a luniña aparece

Cando a luniña aparece
i o sol nos mares se esconde,
todo é silencio nos campos,
todo na ribeira dorme.

Quedan as veigas sin xente,
sin ovelliñas os montes,
a fonte sin rosas vivas,
os árbores sin cantores.

Medroso o vento que pasa
os pinos xigantes move,
i á voz que levanta triste,
outra máis triste responde.

Son as campanas que tocan,
que tocan en sons de morte,
i ó corasón din: «N'olvides
ós que para sempre dormen.»

¡Qué triste! ¡Qué hora tan triste
aquella en que o sol se esconde,
en que as estrelliñas pálidas
tímidamente relosen!

Aló as montañas confusas
de espesas niebras se croben,
i a casa branca en que el vive,
en sombra espesa se envolve.

En vano miro e máis miro,
que os velos da negra noite
entra ela i os meus ollíños
traidoramente se poñen.

Ha a sápadt hold felkel

Ha a sápadt hold felkel,
s lehull a nap tengerbe,
minden alszik a mezőn
a folyónak mellette.
Nincs a réten senki sem,
nem megy juh a határba,
a forrásnál nincs rózsza,
a fákon nincs madárka.
Reszket a futó szélben
a nagy fenyők ága,
bús hang hallatszik messze,
a válasz búsabb nála.
Konganak a harangok,
kondul a halál hangja,
a szívhez szól: „Emlékezz
örökké a holtakra.”

Mily bús, szomorú óra,
elbújt a nap éjjel,
és a sok sápadt csillag
parazsát szórja széjjel.
Homályos hegy tövében,
sűrű ködbe borulva,
ott a kőház, ahol él,
árnyék alá bebújva.
Nézném én, de hiába,
az éj fekete leple,
elárul közém s közéd
bántón betelepdedve.

¿Que fas ti mentras, meu ben?
Dime dónde estás, en dónde,
que te aspero e nunca chegas,
que te chamo e non respondes.
¿Morreches, meu queridiño?
¿O mar sin fondo tragóute?
¿Leváronte as ondas feras
ou te perdeches nos montes?
Vou preguntando ós airiños,
vou preguntando ós pastores,
ás verdes ondas pergunto
e ninguén, ¡ai!, me responde.
Os aires mudiños pasan,
os pastoríños non me oíen,
i as xordas ondas fervendo
contra os penedos se rompen.
Mais ti non morreche, ingrato,
nin te perdeches nos montes;
ti quisáis mentras que eu peno,
dos meus pesares te goces.
¡Coitada de min! ¡Coitada!
Que este meu peitiño nobre
foi para ti deble xunco
que ó menor vento se torce.
¡I en recompensa ti olvídasme!
Dasme fel e dasme a morte...
¡Que éste é o pago, desdichada,
que á que ben quer dan os homes!
Mais ¡qué importa! ben te quixen...
Querréite sempre... Así compre
a quen con grande firmesa,
vidiña i alma entregóuche.

Mondd, édesem, hogy megy sorod?
Merre, hol vagy te drága?
Várlak, de nem jössz soha.
Szólítlak, de hiába.
Vagy meghaltál, kedvesem?
Elnyelt a tenger mélye?
Elragadott a hullám?
Felfalt a hegyek bérce?
Kérdek a fürge szelet,
kérdem a hegyi pásztort,
a zöld hullámot kérdek,
téged senki se látott.
Nem haltál meg, hálátlan,
nem vesztél a hegyekbe,
sőt, hogyha én szenvedek,
az neked csak szerencse.
Én szegény szerencsétlen!
Az én kedves mivoltom,
neked csak ringó nádszál,
mit szél rángat zsinóron.
Elfeledsz, és cserébe
halált hozol lelkemre?
Ez az én fizetségem
szívemért, istenverte?
Nem számít, szerettelek,
szeretni foglak mindig,
életem, lelkem tiéd,
hozzám éppen ez illik.

*Aí tes o meu corasón,
si o queres matar ben podes:
pero, como estás ti dentro,
tamén, si ti o matas, morres.*

*Tessék, fogd, itt a szívem,
öld csak meg, ha gyűlölöd,
de benne vagy egészen,
elveszel, ha őt ölöd.*

Eu cantar, cantar, cantéi

*Eu cantar, cantar, cantéi,
a grasia non era moita,
que nunca (delo me pesa)
fun eu meniña grasirosa.
Cantéi como mal sabía
dándolle reviravoltas,
cal fan aqués que non saben
direitamente unha cousa.
Pero dempóis paseniño,
i un pouco máis alto agora,
fun botando as miñas cántigas
como quen non quer a cousa.
Eu ben quixera, é verdade,
que máis boniteiras foran.
Eu ben quixera que nelas
bailase o sol cas palomas,
as brandas augas ca luz
i os aires mainos cas rosas;
que nelas craras se visen
a espuma das verdes ondas,
do ceu as brancas estrelas,
da terra as prantas hermosas,
as niebras de cor sombriso
que aló nas montañas rolan,
os berros do triste moucho,
as campaniñas que dobran,
a primadera que ríe
i os paxariños que voan.
Canta que te canta, mentras
os corasóns tristes choran.
Esto e inda máis, eu quixera
desir con lingua grasirosa;*

Daloltam, ahogy bírtam

*Daloltam, ahogy bírtam,
de csín hiján volt líráim,
az volt a baj (ja de kár),
lányként voltam csín hiján.*

Daloltam, alig bírtam
cifrázni, mit kimondok,
úgy, mint aki próbálja,
elhallgatni a dolgot.

Aztán mégis lassanként
megtaláltam a hangom,
kiadtam a dalokat,
de félszívvvel, bevallom.

Azt kívántam, így igaz,
bár szebb volna a dalom,
azt kívántam, hogy benne
galamb szálljon a napon,
víz tükrén játsszon a fény,
szélben szálljon a rózsa,

mintha a tiszta vízben
hullám tajtékja volna,
az égen sápadt csillag,
dús növényzet a földön,
köd gomolyog a hegyről,
árnyékként át a völgyön.

kuvik sikolt éjszaka,
mint lélekharang szólna,
és madárcák repkednek,
s tavasszal minden móka.

Énekelj, csak énekelj,
míg meg nem szakad a szív.

Ezt és többet kívánok
csintalanul mondani;

mais donde a grasia me falta
o sentimento me sobra,
anque este tampouco abasta
para espricar certas cousas,
que a veces por fora un canta
mentras que por dentro un chora.
Non me espriquéi cal quixera
pois son de espricansa pouca;
si grasia en cantar non teño
o amor da patria me afoga.
Eu cantar, cantar, cantéi,
a grasia non era moita,
¡Mais que faser, desdichada,
si non nacín máis grasirosa!

de csín híján túltengnek
az érzelmek fodrai,
még ez is néha kevés
tisztázni a lényeket,
kintre szól a nevetés,
míg bent sírva révedek.
De nem magyarázkodom,
mert nincs rá magyarázat,
ha csín híján a dalom,
épp féltem a hazámat.
Daloltam, ahogy bírtam,
de csín híján volt líráim,
mit tegyek, boldogtalan,
bár ne volnék csín híján!

Vaguedás (fragmentos)

I.

Daquelas que cantan as pombas i as frores,
todos din que teñen alma de muller.
Pois eu que n'as canto, Virxe da Paloma,
¡ai!, ¿de qué a teréi?

II.

Ben sei que non hai nada
novo en baixo do ceo,
que antes outros pensaron
as cousas que ora eu penso.

E ben, ¿para qué escribo?
E ben, porque así semos,
relox que repetimos
eternamente o mesmo.

III.

Tal como as nubes
que impele o vento,
i agora asombran, i agora alegran
os espazos inmensos do ceo,
así as ideas
loucas que eu teño,
as imaxes de múltiples formas,
de estranas feiturax, de cores incertos,
agora asombran,
agora acrarian,
o fondo sin fondo do meu pensamento.

Hiábavalóságok (részletek)

I.

Aki galambokról és virágokról énekel,
azt női léleknek szokás gondolni.
Ha én másról dalolok, Palomai Szűz,
akkor én mi vagyok?

II.

Tudom ám én, hogy nincs új
a nap alatt már semmi,
hogymások már leírták,
mit én fel tudok vetni.

Hogy akkor miért írok?
Hát mert ilyen az ember,
egy óra, mely ismétli
csak ugyanazt ezerszer.

III.

Mint a felleg,
melyet szél sodor,
egyszer beborul, másszor meg kiderül
a határtalan firmamentum, az ég;
örületes egy
ötletem támad,
talányos látomások, ködös színek
sokféle képe valódivá válhat,
egyszer beborul,
másszor kiderül,
a feneketlen kutak kútja, az ész.

IV.

Diredes destes versos, i é verdade,
que tén estrana insólita armonía,
que neles as ideas brilan pálidas
cal errantes muxicas
que estalan por instantes,
que desaparecen xiña,
que se asomellan á parruma incerta
que voltexa no fondo das cortiñas,
i ó susurro monótono dos pinos
da beiramar bravía.

Eu diréivos tan só, que os meus cantares
así sán en confuso da alma miña,
como sai das profundas carballeiras
ó comenzar do día,
romor que non se sabe
si é rebuldar das brisas,
si son beixos das frores,
si agrestes, misteriosas armonías
que neste mundo triste
o camiño do ceu buscan perdidas.

V.

¡Follas novas! risa dáme
ese nome que levás,
cal si a unha moura ben moura,
branca lle oíse chamar.

IV.

Szó, mi szó, joggal mondják verseimre,
hogy a hangulatuk annyira furcsa,
hogy nincs bennük eredeti gondolat,
mintha csak szikra gyúlna,
mely fellángol hirtelen,
aztán rögtön kihunyna,
tétova ködpárna,
megtelepszik a portán,
vagy a fenyők örökös sustorgása
a tengerparti orkán.

Erre az a válasz, hogy a dalaim
tükrözik az igen szertelen lelkem,
ahogyan a tölgyerdők legmélyéről
támad morajlás reggel,
szárnyra kel a szóbeszéd
nem tudni, hogy szél rebben,
vagy a virágok csókja,
rideg, rejtélyes hangulat van ebben,
mely az árnyékvilágban
a mennyeket keresi elveszetten.

V.

Új levelek! Nevetséges cím,
nem tartom éppen jónak,
mintha egy mór leányka volnál,
s fehér vagy állítólag.

Non ¡*Follas novas!*; ramallo
de toxos e silvas sós:
irtas, como as miñas penas;
feras, como a miña dor.

Sin olido nin frescura,
bravas magoás e ferís...
¡Se na gándara brotades,
cómo non serés así!

VI.

¿Qué pasa ó redor de min?
¿Qué me pasa que eu non sei?
Teño medo dunha cousa
que vive e que non se ve.
Teño medo á desgracia traidora
que ven, e que nunca se sabe ónde ven.

VII.

Algúns din: ¡miña terra!
Din outros: ¡meu cariño!
I éste: ¡miñas lembranzas!
I aquél: ¡os meus amigos!
Todos sospiran, todos,
por algún ben perdido.
Eu só non digo nada,
eu só nunca suspiro,
que o meu corpo de terra
i o meu cansado espírito,
a donde quer que eu vaia,
van conmigo.

Nem új levelek, csak rügyek
a rekettyeágakon,
kemények, mint a bánat,
vadak, mint a fájdalom.

Nem vagytok hamvasak, szagosak,
csupán tüskés gizgazok,
hogymeg lehetnétek ki a pusztán,
ha nem volnátok azok?

VI.

Mi történik itt velem?
Mi az, miről nem tudok?
Valamitől úgy félek,
él, de látni nem lehet.
Félek, gyötör az árulkodó szegény,
közelít, és nem tudni miből ered.

VII.

Te azt mondod, szülőföld,
más érzést mond hazának,
másnak az emlék számít,
vagy hogy kit mond barátoknak.
Sóhajtozik mindenki,
mindenkit sújt a bánat.
Egyedül én hallgatok,
nem sírok senki másnak.
A lelkem, porhüvelyem
mindenestül kifáradt,
mehetek akárhová,
megtalálnak.

¡Adiós! (fragmento)

Adiós, montes e prados, igrexas e campanas;
adiós, Sar e Sarela, cubertos de enramada;
adiós, Vidán alegre, moíños e hondonadas;
Conxo, o do craustro triste i as soedades prácidas;
San Lourenzo, o escondido, cal un niño antre as ramas;
Balvís, para min sempre o das fondas lembranzas;
Santo Domingo, en donde canto eu quixen descansa
—vidas da miña vida, anacos das entrañas—;
e vós tamén, sombrisas paredes solitarias
que me vicheis chorare soia e desventurada;
adiós, sombras queridas; adiós, sombras odiadas;
outra vez os vaivéns da fortuna
pra lonxe me arrastran.

Cando volver, se volvo, todo estará onde estaba:
os mesmos montes negros i as mesmas alboradas,
do Sar e do Sarela, mirándose nas auguas;
os mesmos verdes campos, as mesmas torres pardas
da catredal severa, ollando as lontananzas.
Mais os que agora deixo tal como a fonte mansa
ou no verdor da vida, sin tempestás nin bágoas,
¡cánto, cando eu tornare, vítimas da mudanza,
terán de presa andado na senda da desgracia!
I eu..., mais eu ¡nada temo no mundo,
que a morte me tarda!

Ég veled! (részlet)

Ég veled, mező, templom és harangja, lanka,
ég veled, Sar s Sarela az erdők ölében,
ég veled, Vidán, malom és horhos alatta,
Conxo bús kolostora és csendes magánya,
fészkek között elrejtező San Lourenzo,
San Lourenzo, mely a rejtőzködést akarta,
Balvís, amelyet én nem feledhetek soha,
a Santo Domingo pihentető harangja,
emlékfoszlányok, ti vagytok a szívem csücske.
Minden, hol sötét árnyék kúszik a falakra,
ti sírni láttatok egyedül, boldogtalan,
ég veled, szeretett-gyűlölt árnyak csapata,
a szerencse kompja most ismét
elvisz magával messze.

Ha jövök, ha jövök haza minden ott lesz, ahol volt,
ugyanolyan sötét hegyek, ugyanolyan hajnalok
látszanak a Sar és a Sarela tükrén ugyanúgy.
Ugyanolyan zöld mezők, zord katedrálisablakok
ugyanolyan szürkés tornya vizslatja a távlatot:
de én most mindent itt hagyok, szelíd kutat,
az élet sűrűjét, viharok és zokogás nélkül,
mire visszatérek, a balsors felé vivő utat
már meg is szenvedték a változás áldozatai.
Ámde én semmitől se félek,
mert várat még a halál.

A xusticia pola man

Aqués que tén fama de honrados na vila,
roubáronme tanta brancura que eu tiña;
botáronme estrume nas galas dun día,
a roupa de cote puñéronma en tiras.

Nin pedra deixaron, en donde en vivira;
sin lar, sin abrigo, moréi nas cortiñas;
ó raso cas lebres dormín nas campías;
meus fillos... ¡meus anxos!... que tanto eu quería,
¡morreron, morreron, ca fame que tiñan!

Quedéi deshonrada, mucháronme a vida,
fixéronme un leito de toxos e silvas;
i en tanto, os raposos de sangue maldita,
tranquilos nun leito de rosas dormían.

—*Salvádeme, ¡ouh, xueces!* – berréi... ¡Tolería!
De min se mofaron, vendéume a xusticia.
—*Bon Dios, axudáime* – berréi, berréi inda...
Tan alto que estaba, bon Dios non me oíra.
Estonces, cal loba doente ou ferida,
dun salto con rabia pilléi a fouciña,
rondéi paseniño... ¡Ne as herbas sentían!
I a lúa escondíase, i a fera dormía
cos seus compañeiros en cama mullida.

Miréinos con calma, i as mans estendidas,
dun golpe, ¡dun soio!, deixéinos sin vida.
I ó lado, contenta, sentéime das vítimas,
tranquila, esperando pola alba do día.

I estonces... estonces cumpréuse a xusticia:
eu, neles; i as leises, na man que os ferira.

Saját kezünkben a sorsunk

Épp a tisztesnek mondott falusi legények,
akik rólam minden fehérséget letéptek,
dobáltak meg ganéval a lakodalomba',
tépték az ünnepi ruhámat cafatokra.

Nem hagytak egy követ, hogy legyen merre laknom,
otthon, menedék nélkül, kiskertekben alszom,
szabad ég alatt, nyulak közt, mezőkön ágyam,
fiaim, angyalok, akiket imádtam,
meghaltak, ők mindannyian meghaltak éhen!

Becstelen lettem, és elsorvadtam egészen,
tövisre hajtom le a fejem, és bozóra,
miközben meg az összes galád vörösróka
ott alszik nyugodtan, ahol nyílik a rózsza.

– *Mentsetek meg, bírák* – kiáltottam. De mégse,
megcsúfolt, elárult az igazság meséje.

– *Istenem, segíts*, mondtam kiabálva,
de Isten nem hallgatott haragom szavára.
Akkor beteg vagy sebzett vadállat lehettem,
veszett ugrással egy görbe sarlót szereztem,
úgy őrzétoztam. Még a fűszál se moccan,
elbújt a Hold, a vadak aludtak nyugodtan
összes társaikkal pihe-puha alomban.

Hidegen néztem rájuk, majd karom kitolva
egyetlen suhintással életük kioltja.
Leülök az áldozatok mellé vidáman,
aztán nyugodtan várok, a hajnalt vigyáztam.

És akkor, mondjuk, így betelt rajtuk a végzet:
merthogy általam velük a sors keze végzett.

Lúa descolorida

Lúa descolorida
como cor de ouro pálido,
vesme i eu non quixera
me vises de tan alto.
Ó espazo que recorres,
lévame, caladiña, nun teu raio.

Astro das almas orfas,
lúa desolorida,
eu ben sei que n'álmás
tristezas cal a miña.
Vai contalo ó teu dono,
e dille que me leve adonde habita.

Mais non lle contes nada,
descolorida lúa,
pois nin neste nin noutros
mundos teréi fortuna.
Se sabes onde a morte
ten a morada escura,
dille que corpo e alma xuntamente
me leve adonde non recorden nunca,
nin no mundo en que estou nin nas alturas.

¡Qué prácidamente brilan
o río, a fonte i o sol!
Cánto brilan..., mais non brilan
para min, non.

Sápadt hold

Sápadt, fakó holdacska,
halvány aranyszíned van,
bámulsz rám, nem állhatom,
ha ily magasról nézel
le a lenti oldalra.
Halkan vigyél magaddal sugaradban.

Árva lelkek csillaga,
sápadt, fakó holdacska,
tudom, tudom, nem vetsz fényt
ily szomorú sóhajra.
Menj, mondd csak el uradnak,
vigyen oda, ahol él.

De ne mondj neki semmit,
sápadtan aranyló hold,
sem itt, sem más világban
nekem nem lesz szerencsém,
ha tudod, hogy a halál,
mely sötét zugban lakik,
üzenem neki, testestül-lelkestül,
vigyen oda, ahol nincs emlékezet,
sem e valóságban, sem más időben.

Milyen békésen csillog
a folyóvíz és a nap,
csillognak és csillognak,
de nem nekem.

¡Cál medran herbas e arbustos,
cál brota na árbor a frol!
Mais non medran nin frorecen
para min, non.

¡Cál cantan os paxariños
enamoradas canciós!
Mais anque cantan, non cantan
para min, non.

¡Cál a Natureza hermosa
sorrí a maio que a mimóu!
Mais para min non sorrí,
para min, non.

Sí..., para todos un pouco
de aire, de luz, de calor...
Mais si para todos hai,
para min, non.

¡E ben...!, xa que aquí n'atopo
aire, luz, terra nin sol,
¿para min n'habrá unha tomba?
Para min, non.

Nő a fű, nő a bokor,
virágba borul a fa,
nő és virágzik minden,
de nem nekem.

A madárcák szerelmes
énekeket dalolnak,
énekelnek, dalolnak,
de nem nekem.

A szépséges természet
ránevet a májusra,
nevethet, mosolyoghat,
de nem nekem.

Igen, mindenkinek jut
levegő, fény, melegség...
jut mindenkinek egy kicsi,
de nem nekem.

Tényleg, én nem talállok
levegőt, fényt, se földet.
sír is jut mindenkinek,
de nem nekem.

¡ADIANTE!

No escuro pavoroso
i antre o xordo rumor dos pinos bravos
que a tempestá azoutaba como a escravos,
oiéuse, como queixa de raposo,
un asubío medoso.

E un laio de temor que daba frío,
ó medoso asubío
respondéu dende o fondo da espesura
aumentando no espírito a tristura
que daba o ronco marmurar do río.

Antre as negras ribeiras manso e lento,
como corre o abatido pensamento
antre os tristes remorsos i a esperanza,
iña a compás do vento
correndo tras da estensa lontananza.

Mais cabe da ancha orela,
misterioso e agachado un centinela
nunha lancha do Miño apousentaba;
i a arma na man i en vela
a través da ramaxen axexaba.

ELŐRE!

Rémisztő éji óra,
haragvón morajlott a szilaj erdő,
rabszolgáit korbácsolta a mennykő,
fütty harsant, mintha sírás volna,
épp így szűkül a róka.

Jeges félelem szállt le a fenyőkre,
rémítő fütty előre,
az erdő sűrűjéből jött a válasz,
a bús lélekben megáradt a bánat,
rekedten morgott a folyócska tőle.

Sötét partok közt csordogált le lágyan
mint az elcsüggedt gondolati áram,
magát reménynek és bánatnak adva,
ritmusra szélirányban
a végtelen messzeségbe szaladva.

A tágas parton állva
rejtőzött titokzatosan a strázsza,
egy minhói csónakban heveredett le;
a tájat kézben fegyverrel vigyázta,
szemét a fák közt a vízre szegezte.

Eduardo Pondal

¡Que barba non cuidada!

—¡Que barba non cuidada!
¡que pálida color!,
¡que vestido, que longa
non curanza afeou!
Quezais é algún malvado,
quezais é algún ladrón...
Miña madre, valédeme,
valédeme, por Dios.
Quezais é algún minguado
qu'o juízo lle mancou.
¡Oh, que vista tan brava,
chea d'espanto e dor!
Non sei se me dá medo,
se me dá compasión:
«Parece un pino leijado do vento,
parece botado do mar de Niñóns».

—Singela rapaceta,
non me teñas temor,
non son un vagamundo,
non son ningún ladrón.
Geroglífico ousado
do limo soñador
vou e, ignoto a min mesmo,
escuro enigma eu son;
se quezais estou tolo,
estou tolo d'amor;
por eso as boas gentes,
p'ronde vagante vou,
ó ver meu abandono
din con admiración:

Milyen torzonborz szakáll!

Milyen torzonborz szakáll!
Milyen fakó, sápadt arc!
Milyen hosszú lebernyeg,
jaj, szörnyen ápolatlan!
Talán egy gonosztevő?
Vagy tán valami tolvaj?
Édesanyám, segítsél,
segíts meg az Istenért,
vagy csak egy szerencsétlen,
egy habókos eszement,
ú, félelmetes látvány,
rémület és fájdalom.
Nekem mégsem ijesztő,
nem tudom, amit érzek,
félelem vagy szájalom.
„Olyan ő, mint egy elhagyatott fenyő,
Olyan, mint akit kivetett a tenger.”

Te, egyszerű leányka,
nem kell félned éntőlem,
nem vagyok én csavargó,
és nem is vagyok tolvaj:
hieroglifa vagyok
a szunnyadó iszapban.
Magam előtt is titok,
talány és rejtély vagyok.
Ha bolondnak látszanék,
bolond szerelem teszi,
a jóemberek ezért
akármerre is járok,
látva rozzant magányom,
csodálkozva így szólnak:

«Parece un pino lejjado do vento,
parece botado do mar de Niñóns».

Pensamentos insomnes,
turbulenta ambición,
propósitos de ferro
o ánimo nobre ousou;
de mil suidades fondas
o túrbido escadrón,
com'a Luzbel, privara
do primeiro esplendor.
Son os bardos sapientes
que lei fatal lanzou,
soñadores e vagos,
de súa condición.

Por eso eu a min mesmo
non me conozo, non,
e escraman os camiños
mesmos por onde vou:
«Parece un pino lejjado do vento,
parece botado do mar de Niñóns».

„Olyan ő, mint egy elhagyatott fenyő,
Olyan, mint akit kivetett a tenger.”

Virrasztó gondolatok,
rebellis nagyravágyás,
igazi vasakarat,
vakmerő, nemes lélek:
Ezernyi vágyálobból
támadó sötét sereg,
amely mint Lucifertől,
elvette tőle a fényt.
Élnek köztünk bölcs bárdok,
törvénytől száműzve,
álmodozó csavargók
belső lényegük szerint,
és ilyen vagyok én is,
nem találom önmagam,
sikolt az út előttem,
bármerre is járhatok.
„Olyan ő, mint egy elhagyatott fenyő,
Olyan, mint akit kivetett a tenger.”

Cando no escarpado cabo

Cando no escarpado cabo
sae a fror da caramiña,
ó cazador anunciando
a leda estación garrida,
cando da doce Süevia
ás doces praias amigas,
en novelo gentil ajuntadas,
chegan as ligeiras píllaras,

entonces do bardo o espírito,
que soña antr'as uces irtas,
no formoso instrumento apoiado
en donde o vento suspira,

mentres os fillos dos celtas
cumpren serva e innobre vida,
entonces o espírito invade do bardo
escura melancolía.

Mikor a szabdalt parti szirten

Mikor a szabdalt parti szirten
zsendül az áfonya virága,
a vadásznak küld üzenetet,
hogy most fordul a táj vidámra.
Ilyenkor édes szvén hazámban
ismerős partok közelében
repped a határban fűrtökben
a billegetőraj az égen.

Ekkor bús lesz a bárd kedélye,
dermedt hangák közt álmodik;
ráborul pompás hangszerére,
ahol sóhajtozva jár a szél;

A kelták népének eközben
rossz szolgaként kell kínlódnia,
ilyenkor a bárdok kedélye
sötét, csupa melankólia.

As almas escravas

As almas escravas
d'ideas non grandes,
van pensando mil cousas femíneas,
molentes e infames;

mil soños forjando,
qu'o ánimo agobian,
arrastrando infamantes cadeas,
cal brandos ilotas:

espíritos brandos,
esp'ritos muliebres,
sedentarios, que lenta consome
e mórbida frebe.

Mais a alma do bardo,
enérgica, ousada,
qu'audaz libertade
tan soo soña e ama,
¡vai pensando en propósitos férreos
qu'ergueran a patria!

Félénk szolgálányok

Félénk szolgálányok
megváltó eszmék híján
semmiségeken töprengenek,
mindegyik csúf és nyimnyám.

Ha van is ezer álmuk,
ez merszük elorozza,
mert mázsás láncokat cipelnek
mint egy tunya helóta.

Szívük-lelkük eltunyult,
megannyi nyafka lélek,
restek, kiket lassan egészen
felfal egy szörnyű féreg.

A bárdok hősi lelke
izgága és vakmerő,
a bátor szabadságról
szó álmod a lantverő,
mindig csakis egy dolgon töpreng,
A haza hogy felemelhető.

Os pinos / Himno galego (fragmento)

Que din os rumorosos,
na costa verdecente,
ó raio trasparente
do plácido luar...?
Que din as altas copas
d'escuro arume harpado
co seu ben compasado
monótono fungar...?

“Do teu verdor cinxido
e de benignos astros,
confín dos verdes castros
e valeroso chan,
non des a esquecemento
da inxuria o rudo encono;
desperta do teu sono,
fogar de Breogán.

Os bos e xenerosos
a nosa voz entenden,
e con arroubo atenden
o noso rouco son;
mais sós os ignorantes
e férridos e duros,
imbéciles e escuros,
non os entenden, non.

A fenyők / Galego himnusz (részlet)

Mit mond ott a morajlás
zöldellő parti lombja
a nyájas hold korongja,
az opál fények útján?
Mit mond a ringó lombok
illatos koronája,
monoton locsogása
a mély sóhajok húrján?

„Zöld lankák ölelése
az égi jó szerencse,
erődök hadirendje
gigászok szülőföldje,
adja meg, hogy ne feledd,
próbára tett a végzet,
rémálmod érjen véget,
Bregoán ősi röge!

A jók, nemeslelkűek,
engednek is a szónak,
csodálattal adóznak,
beszédünk hangja csorba,
de csak a tudatlanok,
kőszívűek, sivarak,
fajankók és hibásak,
nem hajlanak a szóra.

Os tempos son chegados
dos bardos das edades,
qu'as vosas vaguedades
cumprido fin terán,
pois donde quer, xigante,
a nosa voz pregoa
a redenzón da boa
nazón de Breogán...”

Eljött végre az idő,
a nagy bárdok hőskora,
ne légy többé tétova,
kételynek nincs ideje,
mert mindenütt gigászi
hang kürtöli szerteszét,
a szabadság kezdetét,
Bregoán hősi népe.”

Se son castellanos

Se son castellanos,
se son dos iberos,
se son dos alarbios
e mouros e co'eso
da súa prosapia
'stuveren contentos...,
que sean de quen queiran
e os beigan os demos...:
nós somos do norte,
nós somos dos suevos,
nós somos dos celtas,
nós somos gallegos.

S'acaso se gaban
dos seus duros eidos,
das súas estepas
e chao polvorento;
se beben o leite,
de cabra e borrego,
que ben ll'aproveite,
e os leven os demos...:
nós somos do norte,
nós somos dos suevos,
nós somos dos celtas,
nós somos gallegos.

Castellaos cativos
non perda-lo tempo
en dar vosa fala
aos nobres gallegos,
os vosos costumes
e os vosos acentos.

Ha ők, mondjuk, spanyolok

Ha ők, mondjuk, spanyolok
más meg legyen csak ibét,
arabok büszke vére,
sőt lehet mór, és erre
az eredetére még
büszke is bírhat lenni,
akkor tessék csak bátran...
az ördög vigye mindet...
mi északiak vagyunk,
mi szvévek vére vagyunk,
mi kelták népe vagyunk,
mi a galegók vagyunk.

Ha kérkedni találnak
sovány, köves földükkel,
aszályos pusztáikkal,
kopár határaikkal,
ha kecskék és bárányok
friss, fehér tejét isszák,
akkor tessék csak bátran...
vigye mindet az ördög...
mi északiak vagyunk,
mi szvévek vére vagyunk,
mi kelták népe vagyunk,
mi a galegók vagyunk.

Hitvány, cudar spanyolok,
ti csak ne tukmáljátok
a nemes galegókra
drágalátos nyelvetek,
se szokás, se kiejtés
nem kell egy se tőletek.

Con Dios vos quedade,
castexaos do demo...:
nós somos do galo,
nós somos dos suevos,
nós somos dos celtas,
nós somos gallegos.

Vós sodes dos zíngaros,
dos rudos iberos,
dos vagos xitanos,
das xentes do inferno;
vós, godos..., e qu'aínda
vos leven os demos!
Nós somos dos galos,
nós somos dos suevos,
nós somos dos francos,
romanos e gregos:
nós somos dos celtas,
nós somos gallegos.

Hagyjatok békén minket,
ti spanyol ördögfattyak...
mi nemes gallok vagyunk,
mi szvévek vére vagyunk,
mi kelták népe vagyunk,
mi a galegók vagyunk.

Kóbor cigányok vagytok,
bárdolatlan ibérek,
csavargó sátorosok,
aljas pokolfajzatok;
ti gótok... bár vinne el
titeket mind az ördög!
mi nemes gallok vagyunk,
mi szvévek vére vagyunk,
mi frankok népe vagyunk,
latinok és görögök:
mi kelták népe vagyunk,
mi a galegók vagyunk.

Manuel Curros Enríquez

Introducción

Escribir nada máis pra onha provincia
ou, como os pobos árcades fixeron,
escribir sobre a casca dos curtizos,
cáxeque todo ven a ser o mesmo.

A nosa vos, na soledá perdida,
morrerá sin deixar xiquera ise eco
que a brisa malencónica do outono
deixa na copa azul dos ameneiros.

Non pode ser tampouco doutra sorte:
pasaron xa, pra non volver, os tempos
en que o linguaxe era unha cifra máxica,
fácele sólo ó sacerdote hebreo.

As xentes tristes que no verbo humano
percuran os ideais que entreveron,
cando ó vate interrogan, novo Oráculo,
queren revelaciós, que non misterios.

I escribir nunha lingua conecida
daqueles sólo que onda nós naceron,
¿que e sinón responder esas preguntas
en revesgados xeroulifos pérsicos?

Todo tende á unidá, lei, de entre todas,
a máis ineusorabre do Progreso;
i el que de cen naciós un pobo fixo,
un idioma fará de cen dialeutos.

Bevezetés

Provinciális csak egy régiónak írni,
olyan, mint valami archaikus törzsi szokás,
ha valaki a paratölgyek kérgére ír,
akkor előbb-utóbb minden egyforma lesz.

Az elvesztegetett magányban a hangunk
elhal, még csak annyi visszhangot sem vált ki,
mint amennyit a szomorkás őszi szellő
az égerfák azúr lombkoronájában.

De ez sehogyan sem lehetne másképp:
elmúltak és nem térnek vissza azok az idők,
amikor a nyelv mágikus rejtjel volt,
amit egyedül csak a rabbik tudtak megfejteni.

Vannak bánatos emberek, akik a szavakban
ismerős ideálokat akarnak viszontlátni,
és amikor a váteszt kérdezik, az új orákulumot,
kinyilatkoztatást akarnak, nem költői homályt.

De olyan nyelven írni, amelyet csak azok
ismernek, akik ott születtek, ahol mi,
nem más akkor, mint túlkomplikált
perzsa hieroglifákkal válaszolni e kérdésekre.

Ahogy a tengerbe folyik minden folyó,
ahogy a napsugarak egy pontba futnak,
úgy minden nyelvből egyetlen nyelv születik,
ezen fog beszélni előbb-utóbb mindenki.

Como paran no mar tódolos ríos,
como os raios do sol paran nun centro,
tódalas linguas han de parar nunha,
que hemos de falar todos, tarde ou cedo.

¿Por que botar ó púbrico este libro
si a división dialéutica condeno?,
diredes, con razón, os que leades,
si as ledes, estas páxinas.—Diréivolo:

Cando tódalas linguas o fin topen
que marca a todo o providente dedo,
e cos vellos idiomas estinguidos
sola unha fala universal formemos;

Esa fala pulida, idioma úneco,
máis que hoxe enriquecido, e máis perfeito,
resume das palabras máis sonoras
que aquelas nos deixaran como en herdo;

Ese idioma, compendio dos idiomas,
como onha serenata pracenteiro,
como onha noite de luar docísimo,
será—¿que outro sinón?—será o gallego.

Fala de miña nai, fala armoñosa,
en que o rogo dos tristes rube ó ceo
i en que decende a prácida esperanza
ós afogados e doridos peitos;

Fala dos meus abós, fala en que os parias,
de tréboa e polvo e de sudor cubertos,
piden á terra o grau da cor da sangue
que ha de cebar á besta do laudemio...

Minden az egységességre törekszik,
a haladás kérlelhetetlen törvénye ez;
és aki száz népből nemzetet kovácsol,
az száz dialektusból egy nyelvet fog teremteni.

Akkor miért publikálom ezt a könyvet,
ha kárhoztatom a dialektusokat?
Kérdezik majd – s joggal –, akik olvassák,
ha olvassák, e sorokat. – Erre én ezt mondom:

Ha egyszer majd minden nyelv kihal
a gondviselésnek köszönhetően,
akkor a kihalt nyelvek helyett,
egy univerzális nyelven fogunk beszélni;

Kifinomult és egyedülálló nyelven,
mely gazdagabb és jobb, mint bármely mai nyelv,
és azokra a zengzetes szavakra épül,
amelyeket a holt nyelvek hagytak ránk örökölni.

És ez a nyelv, a nyelvek nyelve,
olyan, mint a kellemetes zeneszó,
vagy mint a holdfényes éjszaka, a legédesebb,
ez bizony – mi más? – bizony a galego.

Édesanyám nyelve, dallamos beszéd,
mellyel a búsak fohásza az égig száll,
és mely jámbor reménnyel tölti meg
a fulladozó és sajgó kebleket...

Őseim nyelve, a páriák nyelve,
akik sötéten, izzadt és csupa por testtel
vérvörös gabonát kértek a földtől,
hogyan etessék a kilenced bestiáját...

Lengua enxebre, en que as ánemas dos mortos
nas negras noites de silencio e medo,
encomendan ós vivos as obrigas
que, ¡malpocados! sin cumprir morreron.

Idioma en que garulan os paxaros,
en que falan os ángeles ós nenos,
en que as fontes solouzan e marmullan
entre os follosos álbores os ventos;

Non, ti non morrerás, céltica musa
nada da Suevia nos chouzales pechos,
último amor do páleto Macías,
atravesado o corazón cun ferro;

Fecundo nume do úneco rei sabio
que no solio de España tivo asento,
arpa imortal da doce Rosalía,
do infortunado Añón, himno postreiro:

Tí non podes morrer... ¡Eso quixeran
os desleigados que te escarneceron!
Mais ti non morrerás, Cristo das linguas,
¡non, ti non morrerás, ouh Nazareno!

Apóstol teu, anque o máis ruín de todos,
pra onde quer levarei teu Evanxelio,
o fatelo vistindo de inominia
que pra mofa nas costas che puxeron.

No teu nome, por terras e por mares
ofercerei paz e salú ós enfermos,
falareilles da patria ós desterrados,
de liberdade e redención ós servos.

Ez egy tiszta nyelv, melyben a holtak lelke
a csend és a félelem fekete éjein
rátestálja a még élőkre – boldogtalanok! –
saját, még bevégezetlen feladataikat.

Ezen a nyelven csivitelnek a madarak,
ezen szólnak az angyalok a kisdedekhez,
ezen zokognak a szökőkutak, susog
a szél a fák lombkoronái között.

Nem, te nem halsz meg, kelta múzsa,
aki Szvébia sűrű erdejében születél,
a sápadt Macías utolsó szerelme vagy,
kinek szívét végül egy vasdarab szúrta át;

A spanyol trónon ülő legegyszerűsebb
bölcsh király megtermékenyítő szelleme,
az édesszávú Rosalía nem múló hárfája,
a balvégzetű Añón utolsó himnusza:

De te nem halhatsz meg... Ezt csak a rajtad
gúnyolódó számkivetett képzelet!
de te nem fogsz meghalni, nyelvek Krisztusa,
te nem fogsz meghalni, ó, Názáreti.

Az apostolod vagyok, még ha a legesendőbb is,
elviszem evangéliumod mindenhová,
hiába aggatnak rád szégyenből gúnyát
hogy kigúnyoljanak és megcsúfoljanak.

És a nevedben ajánlok földön és vízen
megbékélést és egészséget a betegeknek,
a házáról beszélek a száműzötteknek,
a szolgáknak meg szabadságról és megváltásról.

Anunciarei o día do teu trunfo
por cibdades e vilas e desertos,
e si por te anunciar me apedrearen,
¡inda ó morrer te mentarán meus beizos!

Hirdetem győzelmed napjának eljövetelét
a pusztákon, a falvakba', a városokba',
és ha megköveznek, mert téged hirdetlek,
az ajkam téged fog áldani haldokolva.

Ós mozos

¡Que triste está a aldea,
que triste e que sola!
A terra sin frutos, a feira sin xente,
sin brazos o campo,
sin nenos a escola,
sin sol o hourizonte, sin fror a semente!

A pedra i as nubes
a sembra arrasando,
agoiran un ano de fame sombría;
sin pan os labregos
nin herba pró gando,
¿que vai a ser deles na crúa invernía?

Manadas famentas
de lobos montesos
baixaron das chouzas na noite calada,
e postos en ringla,
cos ollos acesos
acenan dos probes prá porta pechada...

Mociños honrados
de sangue bravía,
si ó mal dos petrucios non fordes alleos,
librádeos da morte,
¡facei montería
nos lobos da terra, nos lobos dos ceos!

Talpra ifjak!

Búsan néz ki a falu,
árvák, búsak a terek,
Erre nincs gyümölcs, a piacon senki,
nincs dolgos kéz a mezőn,
se iskolába' gyerek,
nincs nap az égen, mag nem fog teremni.

A kő és felhő között
a vetemény nem sarjad,
ez éhínséget jelent mindenkinek,
munkásnak nem jut kenyér,
jóság enni nem kaphat,
mi lesz velük, ha beköszönt a hideg?

Éhes hegyi farkasok
már garmadával jönnek
a hegyekből a csendes éjszakába',
tömött sorokban állnak,
és a szemükkel ölnek,
a nép marad ajtó mögé bezárva.

Hej, ti merész, vad ifjak,
ti, vitézek virága,
az atyák vétke nem tart mindörökkön,
most mentsétek meg őket,
és fogjatok igába
minden farkast az égen és a földön.

Cántiga

No xardín unha noite sentada
ó refrexo do branco luar,
unha nena choraba sin trégoas
os desdés dun ingrato galán.
I a coitada entre queixas decía:
“Xa no mundo non teño ninguén;
vou morrer e non ven os meus ollos
os ollos do meu doce ben”.

Os seus ecos de malenconía
camiñaban nas alas do vento,
i o lamento
repetía:
“Vou morrer e non ven o meu ben!”

Lonxe dela, de pé sobre a popa
dun aleve negreiro vapor,
emigrado, camiño de América,
vai o probe, infelís amador.

I ó mirar as xentís anduriñas
cara á terra que deixa cruzar:
“¡Quen pudera dar volta —pensaba—
quen pudera convosco voar!...”

Mais as aves i o buque fuxían
sin ouír seus amargos lamentos;
sólo os ventos
repetían:
“¡Quen pudera convosco voar!”

Dal

Üldögélt csak a kertben, sötét éjjel
a fehér holdnak sápadt tükörképén
szüntelenül sírt egy leány, zokogott,
egy pimasz úrfi nem vette semmibe,
szegényke sűrűn sóhajtozva így szólt:
„Már senkim se nincs a kerek világon,
meghalok, és nem látja viszont szemem
kedvesem meleg tekintetét sohasem.”

Mélabúsan visszhangzott a sóhaja,
a szelek könnyű szárnyán ment útjára,
csak sírt és zokogott
ismételgetve:
„Meghalok, és nem látom a kedvesem.”

Tőle távolban a taton álldogált,
rabszolgaszállító könnyű gőzösön
éppen úton volt a nagy Ámerikába
a szegény, boldogtalan hősszerelmes.

Nézte, nézte a szelíd kis fecskéket,
ahogy elhúztak a kontinens felé:
„Bárcsak én is repülhetnék veletek!”
„Bár én is szállhatnék vissza veletek!”

Elmentek a madarak, el a hajó,
meg se hallották keserves panaszát;
csak a szél füttyülte
ismételgetve:
„Bárcsak én is repülhetnék veletek!”

Noites craras, de aromas e lúa,
desde entón ¡que tristeza en vós hai
prós que viron chorar unha nena,
prós que viron un barco marchar!...

Dun amor celestial, verdadeiro,
quedou sólo, de bágoas a proba,
unha cova
nun outeiro
i on cadavre no fondo do mar.

Tiszta éjjelek, illatok és a hold,
mennyi sok szomorúság van bennetek.
Főleg annak, ki látott egy lányt sírni,
vagy ki látott egy hajót elindulni!

A tiszta és éteri szerelemből
csak a könnyek maradtak tanúsnak,
    egy sírverem,
    egy sírhant,
és egy tetem az óceán fenekén.

A Igrexa Fría

Por cima dos agros,
do monte no medio,
levántase aínda
hidrópico e negro,
cal xigante hipopótamo morto,
de vermes cuberto,
rodeado de tréboas e gramas,
o lombo deforme do vello mosteiro.

Das torres as rexas
agullas de ferro
queixarse parecen
da marcha dos tempos:
e decote paradas é inmóbres,
semellan os dedos
dunha mau de Titán que anda en busca
do raio que tarda das iras do ceo.

Dende a alta campana
cai inda en anelos
a forte cadea
con triste bambeo.
Cando á posta do sol, das montañas
azóutana os ventos,
unha serpe arromeda encantada
que garda as ruínas fungando e tecendo.

Os pelos de punta,
na mau cun coitelo,
coa sangue lixado
dos probes viaxeiros,
tempos houbo en que aquí buscar viña

A hideg templom

A lankás dombok fölött
a hegy kellős közepén
még most is ott magaslik
püffedt, dagadt, fekete,
mint egy óriási, döglött víziló
már kukacos teteme,
sötétség, gaz mindenütt körülötte,
ez az ódon klastrom ferde torzója.

A vaskos tornyok
vascövek gyanánt
tűnődni tűnnek,
hogyan fut az idő,
csak állnak mocsanatlan, nem haladva
mint egy félkarú
Titán ujjai, aki még nem érti,
miért nem sújt le az Isten haragja.

A harangokról
fodrokban omlik
a búsán ringó,
tömzsi lánckötel.
Napnyugtakor, ha a kopár bérceken
megtorpan a szél,
egy bűvös kígyó, mintegy mementóként
őrzi, zihálva szövi át a teret.

Lúdbőrözések,
szegény utazók
vérétől foltos
késsel a kézben,
volt olyan idő, amikor itt remélt

seguro i achego
o ladrón dos camiños, que os frades
que a Praga queimaban, en salvo puxeron.

De monxe vestido
como eles o reo,
de réprobo a santo
pasou nun día mesmo;
e da gorxa que ser debería
tallada nun cepo,
a pauliña saíu, que escomulga
ó insine Colombo i ó gran Galileo.

As virxes, forzadas;
os probes, valeiros,
pedían namentres
socorro e remedio;
i a Xusticia, escudeiro mal pago
do crime sanguento,
do sagrado na porta quedaba
de rabia e de cólara os dentes batendo.

Nos meus solitarios
nouturnos paseos,
sucédeme ás veces
chegar ó mosteiro;
e caretas facéndome estonces
da lua ó refrexo,
unha negra visión, de entre as ruínas,
“¡Que tempos!” me dice; i eu digo “¡Que tempos!”

biztos oltalmat
az útonálló, aki eretneket
égetett Prágában, itt otthonra lelt.

Csuhás volt, mint ők,
mégis vádlott lett,
majd egy nap alatt
szent lett a rabból,
és a nyelve, melyet ki kellett volna
inkább metszeni,
az ő kispapi nyelve kiátkozta
a híres Kolumbuszt és Galileit.

Megrontott szüzek,
kifosztott senkik
támaszt és gyógyírt
remélnek közben;
de az igazság biztosan rossz gazda,
véres társtettes,
Jusztícia tehetetlenül nézi,
haragjában a fogát csikorgatja.

Magányos éjszakákon
csak sétálgatok folyton,
időnként elvetődöm
a kolostor tájára;
olykor fintort látok a sápadt holdon,
ahogy verődik a fény,
fekete látomás a romok között,
„Mily idők!”, mondja, „Milyen idők!”, mondom.

Tempo deserto

Como acendida lámpara en estreito
pechado camarín,
así no santuario do meu peito
arde unha luz sin fin.

Cando a súa llama gunizando lenta
boquea e vai morrer,
sopro de fe seu pábilo alimenta
e vólvese acender.

Mais do meu peito na sinistra calma
non hai altares... ¡Ah!
A lámpara do tempo da miña alma
¿a quen alumará?...

Si algún topás, viaxeiros desta vida,
en que creades vós,
poñeino ante esta lámpara acendida,
que está esperando un Dios.

Elhagyatott templom

Ahogy a mécses világa a parány,
zárt sekrestyét vigyázza,
úgy ég keblem szentélyében a parázs
vég nélküli világa.

Mikor a lángja lassan és szabódva
pislog, s már-már kihunyna,
hit fuallata száll apró kanócra,
ettől lángra kap újra.

De keblem a dermesztő félhomályban
oltárát nem találja,
Jaj, mécsesemet lelkem templomában
így ki lobbantja lángra?

Ha rátalálasz olyan földi vándorra,
ki hittel van megáldva,
legyen az övé e mécses lángolva,
mely Istenét kívánja.

Na chegada a Ourense da primeira locomotora

I.

Velahí ven, velahí ven avantando
comaros e corgas, e vales, e cerros.
¡Vinde vela, mociños e mozas!
¡Saudaina, rapaces e vellos!

Por onde ela pasa
fecunda os terreos,
espértanse os homes,
frolecen os eidos.

Velahí ven, velahí ven, tan houpada,
tan milagrosiña, con paso tan meigo,
que parece unha Nosa Señora,
unha Nosa Señora de ferro.

Tras dela non veñen
abades nin cregos;
mais ven a fartura
¡i a luz i o progreso!

II.

Catedral, demagogo de pedra,
dun pobo fanático erguida no medio,
repinica esas chocas campanas
en sinal de alegría e contento.

Az első mozdony Ourensébe érkeztekor

I.

Itt jön, itt jön, nézzétek, túl mögötte
csúcsok és szurdok, völgy és hegyi kanyar.
Gyertek, látnotok kell, fiúk, leányok,
köszöntse mindenki, vén és fiatal!

Mert ahová ő eljut,
kivirulnak a földek,
serkennek az emberek,
a mezők tiszta zöldek.

Itt jön, itt jön, olyan magasztos látvány,
igazi varázslat, csoda a jötte,
épp olyan csoda, mint a Miasszonyunk,
mint a Miasszonyunk vasból kiöntve.

Csak őutána sehol nincs
csuhás vagy apát nyoma,
ami jön, az a bőség,
fény és haladás kora.

II.

Katedrális, a demagóg kódarab,
rajongó néped gyűlik tág terében,
hamisan szólnak a kongó harangok
úgymond öröm és boldogság jegyében.

Asocia esas voces
ó són dos pandeiros,
¡ás santas surrisas
de terras e ceos!

E ti, río dos grandes destinos,
que os himnos ensaías dos trunfos ibéricos,
requeimáda-las fauces de sede
ven o monstro a beber no teu seo.

Bon samaritano,
dálle auga ó sedento;
que a máquena é o Cristo
dos tempos modernos.

A fals haranghoz képest
a dobok zeneműve
a földek és az egek
szent, idilli derűje.

És hozzád, te nagy sorsformáló folyam,
ki hangol hispán győzelmi dalokra,
a szomjúságtól égő bendőjével
szörnyeteg jön, hogy felszívjon a gyomra.

Te jó szamaritánus,
oltsd a szomjazó szomját,
mert a masina teszi
ma Jézus Krisztus dolgát.

